

อาหารและเกษตรเพื่อสุขภาพ

แห่งชาติ ปี ๒๕๔๖-๒๕๔๗ สู่ก้าวแรกแห่งความสำเร็จ

WA
540.JT3
03320
2546 น.1
สมัชชา

๗ กรกฎาคม ๒๕๔๘
ณ ศูนย์นิทรรศการและการประชุมอิมแพ็ค
เมืองทองธานี นนทบุรี

อยู่เย็นเป็นสุข

อาหารและเกษตรเพื่อสุขภาพ

จากสมาชิสุขภาพแห่งชาติ ปี ๒๕๕๖-๒๕๕๗

..สู่ก้าวแรกแห่งความสำเร็จ

จัดพิมพ์โดย : สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.)
สนับสนุนโดย : สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.)
สำนักกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
กระทรวงสาธารณสุข

คณะผู้จัดทำ : นางอรพรรณ ศรีสุขวัฒนา
นางสาวจิตติพร ศัทภูธา
นางสาวทัศนีย์ วีระกันต์
นางสาวนันทนา ทราบรัมย์

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : มิถุนายน ๒๕๕๖

จำนวนพิมพ์ : ๓,๕๐๐ เล่ม

ออกแบบปก : อาภาพรรณ สายยศ

ออกแบบรูปเล่ม : โบกี้ บ็อง

พิมพ์ที่ :

ISBN : ๙๗๔-๕๐๖-๔๒๙-๗

๒ ๘ ๓ ๘

ห้องย่อยที่ ๓

อาหารและเกษตรเพื่อสุขภาพ
จากสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ปี ๒๕๕๖-๒๕๕๗
..สู่ก้าวแรกแห่งความสำเร็จ

คณะผู้จัดทำ : นางอรพรรณ ศรีสุขวัฒนา
นางสาวฐิติพร คหัทธรา
นางสาวทัศนีย์ วีระกันต์
นางสาวนันทนา ทราบรัมย์

WA 540.JT3 03320 2546

อาหารและเกษตรเพื่อสุขภาพจากสมัชชา...
สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

ความน่า

“อาหารและการเกษตร” เป็นเรื่องที่สำคัญใกล้ชิดกับ “สุขภาพ” ของคนไทยเสมอมา ดังปรากฏในร่างพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ... หมวด ๖ แนวนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านสุขภาพ ส่วนที่ ๑ การสร้างเสริมสุขภาพ มาตรา ๖๗(๑) “ส่งเสริมการพัฒนาเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมีและควบคุมการใช้สารเคมีในทุกภาคส่วน” ในปี ๒๕๔๖ เป็นปีแรกที่เริ่มปรากฏประเด็น “อาหารและเกษตรเพื่อสุขภาพ” ในเวทีสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ โดยแบ่งเป็น ๒ เวทีย่อย คือ สมัชชาสุขภาพว่าด้วยเกษตรที่เอื้อต่อสุขภาพ และสมัชชาสุขภาพว่าด้วยอาหารปลอดภัยเพื่อสุขภาพอย่างยั่งยืน ข้อเสนอจากเวทีสมัชชาสุขภาพปี ๒๕๔๖ ได้ถูกนำเสนอในที่ประชุมคณะกรรมการปฏิรูประบบสุขภาพ (คปรส.) ซึ่ง คปรส. รับทราบและเห็นชอบให้แต่งตั้งคณะกรรมการศึกษานโยบายและยุทธศาสตร์ด้านสุขภาพจากข้อเสนอที่เกิดขึ้นจากสมัชชาสุขภาพแห่งชาติเพื่อหาทางผลักดันให้เกิดผลทางปฏิบัติต่อไป ในขณะเดียวกัน สปรส. ก็ได้ส่งข้อเสนอทั้งหมดไปยังหน่วยงาน องค์กร ประชาคมต่าง ๆ ทุกแห่ง เพื่อให้ช่วยกันพิจารณาว่า มีอะไรที่จะทำได้ หรือช่วยกันผลักดันให้สำเร็จตามข้อเสนอได้บ้าง ก็ลงมือทำกันได้เลย โดยไม่ต้องรอจากภาครัฐอย่างเดียว

ปี ๒๕๔๗ เครือข่ายกว่า ๖๐ จังหวัดได้จัดเวทีสมัชชาสุขภาพพื้นที่ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ “อาหารและเกษตร” ทั้งสิ้น ในที่สุดคณะกรรมการจัดสมัชชาสุขภาพแห่งชาติได้มีมติให้ขยายยกประเด็น “อาหารและเกษตรเพื่อสุขภาพ: ภัยคุกคามจากสารเคมี” มาเป็นประเด็นหลักในเวทีสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ปี ๒๕๔๗ โดยได้มีกระบวนการพัฒนาข้อเสนอเข้าสู่เวทีสมัชชาสุขภาพอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ใน ๔ ประเด็นย่อยคือ มาตรการควบคุมระบบการตลาดสารเคมี, การควบคุมสารเคมีทางการเกษตรอย่างโปร่งใสมีส่วนร่วม, การคุ้มครองและเผื่อระวังอาหารปลอดภัยสารพิษอย่างมีส่วนร่วม และการส่งเสริมระบบเกษตรยั่งยืน จนในที่สุด ในวันที่ ๔ กันยายน ๒๕๔๗ สมัชชาสุขภาพแห่งชาติได้ประกาศเจตนารมณ์ร่วมในประเด็นดังกล่าวรวม ๖ ประการ และมีคำมั่นสัญญาร่วมกันว่า “นับแต่วันนี้ ผู้เข้าร่วม

สมาชิกสุขภาพทุกคน จะสนับสนุนและผลักดันให้เจตนารมณ์ร่วมที่ได้ประกาศ ณ ที่นี่
เกิดขึ้นได้เป็นจริงและจะร่วมกันตรวจสอบความก้าวหน้าจากการดำเนินงานของทุกภาคส่วน
ทั้งในสมาชิกพื้นที่และสมาชิกสุขภาพแห่งชาติปี ๒๕๔๘ ต่อไป”

เอกสารฉบับนี้ จึงเป็นดังรายงานผลการตรวจสอบความก้าวหน้าจากการดำเนินงาน
งานในประเด็น “อาหารและเกษตรเพื่อสุขภาพ” ตลอด ๑ ปีที่ผ่านมา โดย สปรส. ได้พยายาม
รวบรวมข้อมูลความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้น และยังสามารถวิเคราะห์กรณีการขับเคลื่อนสมาชิก
สุขภาพในประเด็นดังกล่าวในบางพื้นที่เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงประสบการณ์
การดำเนินงานและนำเอาเวที “สมาชิกสุขภาพ” ไปใช้เพื่อผลักดันการดำเนินงานและ
นโยบายสาธารณะในทุกระดับ ในฐานะเวทีทดลองอภิปรายเหตุผล ความก้าวหน้าของงาน
ที่เกิดขึ้นล้วนเกิดจากเครือข่ายภาคีทุกภาคส่วนทั้งในภาคนโยบาย ภาควิชาการ และภาค
ประชาคม ซึ่งแม้จะยังไม่สามารถสนองตอบเจตนารมณ์ได้โดยสมบูรณ์ แต่ก็เห็นแนวโน้ม
ที่ดีของความร่วมมือ เกื้อกูลที่เกิดขึ้นในเครือข่ายอันจะนำไปสู่ การมีระบบอาหารและเกษตร
ที่เอื้อต่อสุขภาพ อันเป็นส่วนหนึ่งของ “ความอยู่เย็นเป็นสุข”อันเป็นประเด็นหลักของ
สมาชิกสุขภาพแห่งชาติ ปี ๒๕๔๘ ต่อไป

จากเจตนาารมณั์ สู่ การปฏิบัติ

เจตนาารมณัร่วบปี ๒๕๔๗

"อาหารและเกษตรเพื่อสุขภาพ: ภัยคุกคามจากสารเคมี"

....พวกเราทุกคนขอประกาศเจตนารมณัที่จ้ดำเนินการเพื่อไปสู่เป้าหมาย "เกษตรปลอดภัย อาหารปลอดพิษ ชีวิตปลอดทุกข์" ด้วยมาตรการร่วบกัน ดังนี้

ประชาคมสุขภาพจะร่วบกับรัฐบาล องค์กรวิชาการและภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อ

๑. ผลักดันให้มีการกำหนด **"ยุทธศาสตร์อาหารปลอดภัยระดับพื้นที่อย่างครบวงจร"** ตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ ท้องถิ่น จนถึงชุมชน และสร้างกลไกการดำเนินงานร่วบกัน ของรัฐและเครือข่ายประชาคม หน่วยงาน สถาบันวิชาการที่เกี่ยวข้องครบวงจรในพื้นที่ นับตั้งแต่สนับสนุนการผลิต แปรรูป การบริโภคอย่างยั่งยืน สร้างระบบตลาดระดับ ชุมชน และจะสนับสนุนให้เกิดการร่วบกลุ่มและพัฒนาองค์กรภาคประชาชนให้มีความ เข้มแข็ง เพื่อมีส่วนร่วมในระบบอาหารปลอดภัย ตลอดจนรณรงค์ผลักดันให้เกิดกฎหมาย และนโยบายที่นำสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง
๒. **สนับสนุนให้เกิด การจัดการความรู้ในระบบเกษตรและอาหาร** เกิดการไหลเวียน ของข้อมูลความรู้ที่ถูกต้อง ทันสมัย นับแต่การเรียนรู้หลักการ ระบบคิด วิธีการและ เทคนิคเรื่องระบบเกษตรกรรมยั่งยืน จนถึงการเป็นผู้ผลิต แปรรูป จำหน่าย บริโภคที่ดี ผ่านระบบการศึกษาทั้งในและนอกโรงเรียน และมีระบบการสื่อสารเพื่อสร้างการเรียนรู้ ต่อสาธารณะ

๓. พัฒนาข้อบังคับเกี่ยวกับระบบ และกระบวนการควบคุมสารเคมีทางการเกษตรให้ได้มาตรฐานเช่นเดียวกับนานาชาติภายใต้หลักการมีส่วนร่วม สิทธิการเข้าถึงข้อมูล และหลักการมาภิบาล ด้วยการกำหนด**ข้อบังคับ**เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ **'การมีส่วนร่วมของประชาชน'** ในทุกขั้นตอนอย่างชัดเจน รวมทั้งร่วมผลักดันให้เกิดการยึดถือและปฏิบัติตามข้อบังคับดังกล่าวอย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพ
๔. พัฒนาระบบและกระบวนการเพื่อการยกเลิกการโฆษณาสารเคมีทางการเกษตรทางสื่อสารมวลชนและพัฒนามาตรการควบคุมระบบการส่งเสริมการขายเช่นเดียวกับ**สินค้าที่เป็นภัยคุกคามต่อสุขภาพอื่น ๆ** โดยพัฒนาให้เกิดข้อบังคับทางกฎหมายและให้มีกลไกกำกับดูแลอย่างจริงจังและอย่างมีส่วนร่วม
๕. ส่งเสริมการ**คิดค้นและพัฒนาระบบและมาตรการทางเลือก**ด้านต่าง ๆ ทั้งระบบการเกษตร ระบบการตลาด ระบบอาหาร ฯลฯ ทั้งในด้านองค์ความรู้ การดำเนินการ ในภาคปฏิบัติการ ตลอดจนการสื่อสารเผยแพร่ในวงกว้าง
๖. ร่วมกันผลักดันให้เกิดกลไกทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น เพื่อประสานและผลักดัน **'ระบบเกษตรกรรมยั่งยืน'** ที่ไม่ใช้สารเคมีและเน้นการพึ่งตนเอง โดยเป็น**กลไกกำหนดยุทธศาสตร์แพร่ขยายระบบเกษตรยั่งยืน** รวมทั้งการวิจัยและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืนทุกรูปแบบเพื่อตอบสนองระบบอาหารปลอดภัย และสร้างความมั่นคงทางอาหารของประเทศ

ก้าวแรกความสำเร็จเปิดคณะรัฐมนตรีเห็นชอบข้อเสนอสมัชชาสุขภาพ

ข้อเสนอตามคำประกาศเจตนารมณ์ข้างต้น ได้ผ่านการพัฒนาให้รัดกุม กระชับโดยคณะทำงานที่ประกอบด้วยผู้แทนหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการ และผู้แทนสมัชชาสุขภาพพื้นที่ มีนายแพทย์ศิริวัฒน์ ทิพย์ธราดล เป็นประธาน ภายใต้การดูแลของคณะกรรมการศึกษานโยบายและยุทธศาสตร์ด้านสุขภาพจากข้อเสนอที่เกิดมาจากสมัชชาสุขภาพแห่งชาติซึ่งมีนายแพทย์ไพโรจน์ ینگสานนท์ เป็นประธาน และได้นำข้อเสนอนี้เข้าพิจารณาในที่ประชุมคณะกรรมการปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ ๒ ครั้ง เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๗ และ ๑๓ มกราคม ๒๕๔๘ ซึ่งที่ประชุมได้มีความเห็นอย่างหลากหลาย โดยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการจัดทำข้อเสนอให้ชัดเจน และแนวทางปฏิบัติที่เป็นจริงได้

รองนายกรัฐมนตรี (นายจาตุรนต์ ฉายแสง) ได้แสดงความเห็นอย่างชัดเจนในการพิจารณาข้อเสนอสมัชชาสุขภาพในที่ประชุม ครปส. ว่า 'ข้อเสนอจากสมัชชาสุขภาพประกอบด้วยคนหลายฝ่าย ไม่ว่ารัฐบาลทำอยู่แล้วหรือไม่อย่างไรก็ต้องรับฟัง ดังนั้นจึงควรเสนอต่อคณะรัฐมนตรี เมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นชอบก็เป็นหน้าที่ของส่วนราชการต่าง ๆ นำไปพิจารณา ว่าอะไรทำแล้ว อะไรยังไม่ได้ทำก็ต้องทำต่อไปตามข้อเสนอเหล่านั้น' ในที่สุดที่ประชุม ครปส. ได้มีมติเห็นชอบให้นำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อให้ความเห็นชอบก่อนจะส่งให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องรับไปดำเนินการต่อไป

วันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๔๘ ประธานคณะกรรมการปฏิรูประบบสุขภาพ (รองนายกรัฐมนตรี นายพินิจ จารุสมบัติ) ได้นำเสนอข้อเสนอสมัชชาสุขภาพในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีในวาระเพื่อพิจารณาที่ ๑ เรื่อง 'ข้อเสนอต่อการจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านสุขภาพ' ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติดังนี้

'เห็นชอบตามที่รองนายกรัฐมนตรี (นายพินิจ จารุสมบัติ) ประธานกรรมการปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ เสนอนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านสุขภาพประเด็นอาหารและเกษตรเพื่อสุขภาพตามข้อเสนอของสมัชชาแห่งชาติ ที่คณะกรรมการปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ เห็นชอบแล้ว และให้หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องรับไปดำเนินการต่อไป และให้คณะกรรมการปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ หน่วยงาน

และองค์กรที่เกี่ยวข้องรับความเห็นของส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไปประกอบการ
ดำเนินงานต่อไป*

ความเห็นของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องที่เสนอต่อคณะรัฐมนตรี มีดังนี้

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เห็นควรวินิจฉัยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำข้อเสนอฯ ไปบูรณาการไว้ในบริบทของการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร ในยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและแข่งขันได้ตามแผนปฏิบัติราชการแผ่นดิน ๔ ปี เพื่อให้มีผลในทางปฏิบัติ และให้ภาคีการพัฒนาอื่นกำหนดแนวทางดำเนินงานในแต่ละประเด็นข้อเสนอให้ชัดเจน และติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง
- กระทรวงอุตสาหกรรม มีความเห็นต่อข้อเสนอที่ ๕ ว่า จำเป็นต้องมีการสร้างสิ่งจูงใจ เพื่อสนับสนุนผู้ประกอบการให้เลิกใช้วัตถุอันตรายที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ
- สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค เห็นด้วยในภาพรวมของข้อเสนอฯ แต่มีความเห็นว่าไม่ควรเน้นเฉพาะประเด็นผลิตภัณฑ์เกษตรกรรมเท่านั้น โดยควรจะพิจารณาในกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารพื้นฐานอื่น ๆ ด้วย
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เห็นด้วยกับข้อเสนอฯ ดังกล่าว และได้สนับสนุนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอยู่แล้ว โดยเฉพาะการสนองตอบต่อแผนแม่บทพัฒนาความปลอดภัยด้านเคมีวัตถุแห่งชาติ
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ การกำหนดหลักเกณฑ์การควบคุมโฆษณา และการขายตรงสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชในลักษณะข้อบังคับทางกฎหมายนั้น ปัจจุบันมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องครอบคลุมในส่วนของการขึ้นทะเบียน การผลิต การจำหน่าย การนำเข้า ซึ่งสามารถนำมาใช้เพื่อการดังกล่าวได้โดยไม่จำเป็นต้องร่างกฎหมายใหม่ขึ้น รวมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการที่หน่วยงานต่าง ๆ ดำเนินการได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมในกฎหมาย และการระบุไว้ในกฎหมายก็ไม่ได้เป็นหลักประกันว่าจะมีส่วนร่วมของประชาชนจริง

โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้แถลงผลการประชุมในรายละเอียดว่า รองนายกรัฐมนตรี (นายพิเชษฐ จารุสมบัติ) ประธานกรรมการปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ รายงานว่า ผลกระทบทางสุขภาพจากการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชในประเทศไทย มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปีแม้รัฐบาลจะประกาศนโยบายความปลอดภัยด้านอาหาร สारตกค้างจากสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชมีอัตราส่วนการลดลงน้อยลงที่สุด ขณะเดียวกัน ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมก็มีแนวโน้มรุนแรงขึ้น ทั้งการตกค้างในดินและน้ำ ขณะที่ แนวโน้มในระยะ ๑๐ ปีที่ผ่านมา การนำเข้าและใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชยังมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นโดยตลอด สมัชชาสุขภาพจังหวัดกว่า ๖๐ จังหวัด รวมทั้งนักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ตระหนักพร้อมกันถึงอันตรายจากสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช และได้ร่วมกัน ระดมความเห็นนำเสนอข้อเสนอนโยบายและยุทธศาสตร์ นับเป็นโอกาสอันดีที่รัฐบาลจะ ได้ระดมความร่วมมือและการขับเคลื่อนของทุกภาคส่วนเพื่อให้เกิดระบบอาหารและเกษตร ที่ปลอดภัยต่อสุขภาพอย่างยั่งยืน อันจะเป็นผลดีต่อสุขภาวะของประชาชนโดยรวมอย่างยิ่ง

ข้อเสนอจากสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ประเด็น "อาหารและเกษตรเพื่อสุขภาพ" ให้นำหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรับไปพิจารณาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป ดังนี้

ประเด็นข้อเสนอ	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
<p>๑. สนับสนุนระบบเกษตรที่ปลอดภัยต่อสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม กำหนดแผนและเป้าหมายลดการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชอย่างชัดเจน โดยใช้หลักการสร้างการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - องค์กรเอกชนและเครือข่ายประชาคมด้านการเกษตร
<p>๒. กำหนดให้ "ยุทธศาสตร์อาหารปลอดภัยระดับพื้นที่อย่างครบวงจร" โดยเน้นความสำคัญที่กระบวนการผลิตวัตถุดิบอาหาร เป็นยุทธศาสตร์ร่วมของรัฐและเครือข่ายประชาคม หน่วยงาน สถาบันวิชาการที่เกี่ยวข้องเป็นยุทธศาสตร์หลักในการดำเนินงานสนองนโยบายอาหารปลอดภัย (Food Safety) ของรัฐบาล</p>	<ul style="list-style-type: none"> - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - กระทรวงสาธารณสุข - คณะกรรมการแห่งชาติด้านอาหาร - คณะกรรมการอาหารปลอดภัยระดับพื้นที่ - ผู้ว่าราชการจังหวัดและผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น - องค์กรเอกชน ธุรกิจเอกชนและเครือข่ายประชาคมที่เกี่ยวข้องในวงจอาหาร

ประเด็นข้อสอบ	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
<p>๓. กำหนดหลักเกณฑ์และกระบวนการควบคุมการโฆษณาและการขายตรงสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชในลักษณะข้อบังคับทางกฎหมายโดยต้องให้ข้อมูลแก่ผู้ใช้และผู้บริโภคอย่างครบถ้วนและเป็นธรรม</p>	<ul style="list-style-type: none"> - คณะกรรมการวัตถุอันตราย - คณะกรรมการว่าด้วยความปลอดภัยทางค่านเคมีวัตถุ - สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - กระทรวงสาธารณสุข - องค์การเอกชนด้านคุ้มครองผู้บริโภค
<p>๔. ให้อำนาจนิติหลักเกณฑ์และขั้นตอน กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ในพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชอย่างชัดเจน</p>	<ul style="list-style-type: none"> - คณะกรรมการวัตถุอันตราย - คณะกรรมการว่าด้วยความปลอดภัยทางค่านเคมีวัตถุ - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - กระทรวงสาธารณสุข
<p>๕. ให้การสนับสนุนแก่กลุ่มองค์กรและประชาคมในพื้นที่ที่มีเป้าหมายในการพัฒนาให้เกิดระบบอาหารปลอดภัยและระบบผลิตที่ปลอดภัยต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม</p>	<ul style="list-style-type: none"> - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - กระทรวงสาธารณสุข - กระทรวงอุตสาหกรรม - ผู้ว่าราชการจังหวัดและผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น - คณะกรรมการอาหารปลอดภัยระดับพื้นที่ - องค์กรเอกชน ธุรกิจเอกชนและเครือข่ายประชาคม
<p>๖. ให้มีการพัฒนาระบบข้อมูลสถานการณ์ด้านสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและผลกระทบต่อสุขภาพจากการใช้ อย่างมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนและเปิดเผยเพื่อให้ผู้สนใจสามารถเข้าถึงและประโยชน์ข้อมูลได้</p>	<ul style="list-style-type: none"> - คณะกรรมการวัตถุอันตราย - คณะกรรมการว่าด้วยความปลอดภัยทางเคมีวัตถุ - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - กระทรวงสาธารณสุข - สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย - สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข - สถาบันทางวิชาการ

สร้างความรู้เป็นฐานการขับเคลื่อน

ระยะเวลาเกือบ ๑ ปี กว่าที่ก้าวแรกของการยอมรับจากมุมมองกำหนดนโยบายจะยอมรับข้อเสนอสมัชชาสุขภาพอย่างเป็นทางการ แต่ในเวลาเดียวกันมุมมองวิชาการก็กำลังเตรียมการเพื่อสร้างความรู้ที่จำเป็นเพื่อรองรับการขับเคลื่อนและแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ

ขณะนี้ สถาบันวิจัยระบบสุขภาพแห่งชาติ(สวรส.) กำลังพัฒนา 'โครงการวิจัย เรื่องมาตรการและกลไกเพื่อ ลดเลิกการใช้สารเคมีการเกษตรในประเทศไทย' ซึ่งประกอบด้วย ๓ ชุดโครงการย่อย ได้แก่ ๑) โครงการวิจัยและพัฒนาบทบาทของโรงพยาบาลในการสนับสนุนนโยบายอาหารปลอดภัย ๒) โครงการวิจัยกลไกการควบคุมด้านการโฆษณาแผนการตลาดของบริษัท ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสารเคมีเกษตรและผลต่อการรับรู้ของเกษตรกรและผู้บริโภค และ ๓) โครงการวิจัยและพัฒนาระบบการเฝ้าระวังความปลอดภัยและอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในระดับจังหวัด และระดับชุมชน ขณะนี้อยู่ระหว่างการพัฒนาโครงการกับแหล่งทุน ซึ่งการพัฒนาโครงการของ สวรส. ได้ใช้กระบวนการร่วมระดมสมองทั้งจากหน่วยงานราชการเกี่ยวข้อง เครือข่ายเกษตรกรกรมทางเลือก ผู้แทนเครือข่ายพื้นที่รวมทั้ง สปรลด้วย

ในขณะเดียวกัน เครือข่ายเกษตรกรกรมทางเลือก ซึ่งเป็นภาคีพันธมิตรร่วมในการจัดสมัชชาสุขภาพมาตลอดปี ๒๕๔๖-๒๕๔๗ ก็ได้เริ่มดำเนินงานด้านการเฝ้าระวังและควบคุมสารเคมีการเกษตรเพิ่ม จากที่เดิมขับเคลื่อนเฉพาะงานด้านส่งเสริมเกษตรกรกรมทางเลือกเท่านั้น โดยเครือข่ายเกษตรกรกรมทางเลือกภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลการตลาดสารเคมีการเกษตรในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น และประเมินผลกระทบทางสุขภาพและสิ่งแวดล้อมจากการใช้สารเคมีการเกษตร การดำเนินการดังนั้นจะช่วยให้เกิดข้อมูลสถานการณ์ที่แท้จริงในพื้นที่ของการใช้ และผลกระทบจากสารเคมีการเกษตร และยังคงส่งเสริมกระบวนการเฝ้าระวังการใช้สารเคมีการเกษตรโดยภาคประชาชนด้วย

ทำได้ ทำเอง เพื่อความยั่งยืนเป็นสุขของชุมชน

มุมมองที่มีการขับเคลื่อนโดยไม่พึ่งรอรการทำงานของภาครัฐ และวิชาการ คือการขับเคลื่อนของเครือข่ายประชาคม ในปี ๒๕๔๘ มีสมัชชาสุขภาพเฉพาะประเด็น "อาหารและเกษตรเพื่อสุขภาพ" ทั่วประเทศเสนอขอรับการสนับสนุนการดำเนินงานจาก สปปรส. รวม ๒๗ โครงการ ครอบคลุม ๓๓ จังหวัด ดังรายชื่อโครงการในเอกสารส่วนท้าย ซึ่งมีทั้งโครงการประเภทส่งเสริมเครือข่ายเกษตรเพื่อสุขภาพ ส่งเสริมเครือข่ายผู้ผลิต ผู้บริโภคสู่อาหารปลอดภัย เสนอนโยบายสาธารณะต่อระบบจัดการอาหารปลอดภัย และส่งเสริมบทบาทสื่อในการรณรงค์ลดการใช้สารเคมีเกษตร หลายจังหวัดที่ไม่ได้จัดสมัชชาสุขภาพเฉพาะประเด็นนี้ต่อเนื่องจากปี ๒๕๔๖ - ๒๕๔๗ มิได้เลิกการดำเนินงาน แต่ได้ขยายการดำเนินงานเชื่อมต่อกับองค์กรภาคีในพื้นที่ และมีการดำเนินงานในลักษณะการจัดการในพื้นที่แบบต่อเนื่องและเป็นรูปเป็นร่างมากขึ้น เช่น การดำเนินงานของสมัชชาสุขภาพนครสวรรค์ เป็นต้น ในโอกาสนี้ สปปรส.จึงได้ใช้เวลาบางส่วนรวบรวมเอาความเคลื่อนไหว และมุมมองจากการทำงานของภาคีเครือข่ายใน ๔ พื้นที่ที่ได้เข้าร่วมใช้ประโยชน์จากกระบวนการสมัชชาสุขภาพ เพื่อเป็นการติดตามความคืบหน้าและบทเรียนการดำเนินงานหลังจากประเด็น "อาหารและเกษตรเพื่อสุขภาพ" ได้ถูกทียกยกเข้าสู่สมัชชาสุขภาพ ๒ ปีผ่านไป เพื่อพิจารณาแง่มุมของการดำเนินการของภาคีเหล่านั้น ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายที่มีอาจจะติดตามและรวบรวมข้อมูลในลักษณะเช่นนี้ในเครือข่ายทุกแห่งได้

กรณีตัวอย่าง (๑) :

เครือข่ายสร้างเสริมสุขภาพจังหวัดนครศรีธรรมราช

เครือข่ายสร้างเสริมสุขภาพจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นภาคีขับเคลื่อนการปฏิรูประบบสุขภาพ มาตั้งแต่ปี ๒๕๔๕ ในการจัดทำ (ร่าง) พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ... และจัดกระบวนการสมัชชาสุขภาพเฉพาะพื้นที่ตามเนื้อหาสาระที่สำคัญในมาตรา ๓ มาโดยตลอด สำหรับในปี ๒๕๔๗ ได้ประสานการดำเนินงานกระบวนการสมัชชาสุขภาพผ่านเวทีและกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมในชุมชนท้องถิ่นถึง ๒๐ เวทีด้วยกัน ตั้งแต่เดือนมีนาคม ๒๕๔๗ ถึง มิถุนายน ๒๕๔๗ เป็นเวทีประสานงานและเวทีวิชาการ เพื่อนำเข้าสู่เวทีสมัชชาสุขภาพจังหวัดควบคู่ไปกับการจัดตลาดนัดสุขภาพจังหวัด พร้อมทั้งได้จัดทำเอกสาร "เพื่ออาหารปลอดภัยในเมืองนคร" ไขเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงาน ด้วยมีการดำเนินงานที่เด่นในเรื่อง "การคุ้มครองผู้บริโภคโดยกระบวนการมีส่วนร่วม" สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.) จึงได้ขอให้รับผิดชอบห้องย่อยในเวทีสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ปี ๒๕๔๗ วันที่ ๘ กันยายน ๒๕๔๗ ประเด็น "การคุ้มครองและเฝ้าระวังอาหารปลอดภัยอย่างมีส่วนร่วม" พร้อมกับจัดนิทรรศการสาธิตกิจกรรมกรณีศึกษาระบบคุ้มครองอาหารปลอดภัยในเมืองนคร ณ ลานตลาดนัดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ดังนั้น การขับเคลื่อนกระบวนการสมัชชาสุขภาพจังหวัดนครศรีธรรมราช จึงได้ถูกหยิบยกขึ้นเป็นพื้นที่ตัวอย่างอยู่เสมอ ด้วยมีการขับเคลื่อนงานในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง อันเกิดจากความเข้มแข็งของคณะทำงานสมัชชาสุขภาพจังหวัด และความสามารถในการเชื่อมโยงความร่วมมือจากเครือข่ายภาคีต่าง ๆ ในพื้นที่

คณะทำงานสมัชชาสุขภาพจังหวัดนครศรีธรรมราชและภาคีบางท่านต่างมีความเห็นว่า "กระบวนการสมัชชาสุขภาพ" เป็นกระบวนการอันหนึ่งซึ่งช่วยเชื่อมโยงและต่อยอดขยายเครือข่ายทำงานด้านนี้กระจายไปยังประชาชนทุกระดับมากขึ้น เพราะก่อนหน้านี้มีหลายกลุ่มงานพยายามดำเนินการและผลักดันเรื่องนี้มาก่อนแล้ว ภายใต้การรวมตัวของกลุ่มและองค์กรต่าง ๆ ในแต่ละพื้นที่ แต่ละโครงการก็มีวิธีปฏิบัติแตกต่างกันไป แต่ทั้งหมดมีวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายเดียวกัน นั่นคือ นำพาประชาชนทั้งหมดไปสู่ระบบอาหารปลอดภัย และให้ทุกคนมีสุขภาพดี การขับเคลื่อนของแต่ละกลุ่มงานในการดำเนินการเรื่องนี้ ทุกกลุ่มมีความน่าสนใจไม่แพ้กัน โดยปีที่ผ่านมามีจังหวัดนครศรีธรรมราช มีกลุ่มงานที่ดำเนินการเรื่องนี้มากกว่า ๒๐ กลุ่มงาน ออกปฏิบัติการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย อาหารปลอดภัย เช่น ชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.) บางชั้นช่วยกันขับเคลื่อนเรื่องผักพื้นบ้านและอาหารปลอดภัย กลุ่มแม่ลอยในเทศบาลช่วยกันขับเคลื่อนเรื่องอาหารแม่ลอยปลอดภัยในเมืองนคร กลุ่มโรงเรียนบ้านร่อนช่วยกันขับเคลื่อนเรื่องถั่วเมล็ดเดียวสู่ชุมชน กลุ่มเกษตรอินทรีย์มะม่วงทองช่วยกันขับเคลื่อนเรื่องอาหารปลอดภัยด้วยระบบเกษตรอินทรีย์ เครือข่ายชุมชนเขาแก้วช่วยกันขับเคลื่อนเรื่องผักปลอดภัย อาหารสมุนไพร และออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ เป็นต้น

แม้การทำงานของทุกกลุ่มจะเต็มไปด้วยอุปสรรคนานัปการ ล้มบ้างลุกบ้าง แต่ทุกคนก็มีกำลังใจ ที่จะทำให้พื้นที่แห่งนี้ ก้าวเข้าสู่การเป็นบ้านเมืองที่มีแต่อาหารปลอดภัย สำหรับอุปสรรคที่แต่ละกลุ่มประสบตลอดปีที่ผ่านมา พอจะสรุปออกมาได้ว่า กลุ่มที่ทำงานด้านปศุสัตว์ มักจะติดขัดกับวิธีการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เช่น บอกว่าจะเข้ามาสนับสนุนการทำงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายร่วมกัน แต่ปรากฏว่าบางพื้นที่ยังไม่มีโรงฆ่าสัตว์ที่มาตรฐานและถูกสุขลักษณะ ขณะที่กลุ่มที่ดำเนินงานด้านเกษตรกรรมที่ต้องทำงานร่วมกับเกษตรกรและโรงเรียน อันมีจุดมุ่งหมายหลักที่ต้องการให้โรงเรียนทุกแห่งมีระบบการทำเกษตรปลอดภัย แต่ปัญหาในเรื่องของการประสานงานกับหน่วยงานของรัฐและองค์กรท้องถิ่นทำให้การดำเนินไม่บรรลุเป้าหมาย บางกลุ่มงานถึงกับต้องหยุดชะงักการ

ทำงานไปชั่วคราว เพราะไม่ได้รับความร่วมมือจากองค์กรท้องถิ่น แต่ทว่า ไม่มีกลุ่มโดยยอม
ดอยหลังกับการทำงานชิ้นนี้ อาจมีเหนื่อยและหยุดพักไปบ้าง แต่ทว่าเหนื่อยแล้วก็ลุกขึ้นมา
ทำงานต่อไปได้ ไม่มีใครยอมแพ้กันง่าย ๆ นี่ถือเป็นจุดแข็งจุดหนึ่งของคนนครศรีธรรมราช

บุกเรียนสร้างประสบการณ์-ประสบการณ์สร้างคน

หลังผ่านกิจกรรมบูรณาการในชุมชนท้องถิ่นถึง ๒๐ เวทีในช่วงปี ๒๕๔๗ รวมทั้ง
เข้าร่วมสาธิตกิจกรรม กรณีศึกษาระบบคุ้มครองอาหารปลอดภัยในเมืองนคร ณ ลานตลาด
นัดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เวทีสมัชชาสุขภาพแห่งชาติปี ๒๕๔๗ ศูนย์ประชุมอิมแพ็ค เมืองทอง
ธานี เมื่อ ๘-๙ กันยายน ๒๕๔๗ แล้ว ได้มีการประมวลประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมา
ของทุกเครือข่าย โดยมีการรวบรวมเอาปัญหาและข้อดีทั้งหมด มาสรุป เพื่อเตรียมพร้อมที่จะ
เดินหน้า สำหรับการทำงานในปี ๒๕๔๘ อย่างเต็มที่ เรื่องหนึ่งที่ทุกคนเห็นพ้องกันว่า
เป็นปัญหาร่วมของเกือบทุกกลุ่ม คือ การประสานงานระหว่างเครือข่าย และหน่วยงาน
ท้องถิ่นบางกลุ่ม โดยสรุปพบว่า องค์กรท้องถิ่น เช่น เทศบาลบางแห่ง ไม่ค่อยเข้าใจการ
ทำงานของเครือข่าย สาเหตุสำคัญคือ หน่วยงานเหล่านี้ ต้องการเห็นผลของการดำเนิน
โครงการแบบทันทีทันใด ชัดเจน บางแห่งจึงไม่ให้ความร่วมมือ เรื่องนี้เป็นปัญหาหนักที่
ทำให้แต่ละกลุ่มต้องกลับมาทำการบ้านเพื่อหาทางแก้ไขอย่างเร่งด่วน มิฉะนั้นงานจะไม่
สามารถดำเนินการได้ การแก้ปัญหที่แต่ละกลุ่มทำ ส่วนใหญ่จะเป็นการสร้างความเข้าใจ
อธิบาย ทำให้หลายองค์กรเข้าใจ และให้ความร่วมมือมากขึ้น สร้างกำลังใจในการทำงานให้
สมาชิกของแต่ละเครือข่ายมากขึ้นเช่นเดียวกัน

สร้างอาหารเองปลอดภัยที่สุด

ชุมชนเครือข่ายเกษตรชีวภาพภาคใต้เป็นภาคีหนึ่งที่เข้าร่วมโครงการนี้ เป็นชุมชน
ที่เต็มไปด้วยปัญหาสุขภาพระดับต่าง ๆ ทั้งปัญหาทางด้านสังคม และปัญหาสิ่งแวดล้อม
นายชวน ยอดวิจารย์ หนึ่งในคณะทำงานสนับสนุนกลุ่มเกษตรอินทรีย์มะม่วงทอง
ซึ่งเป็นเครือข่ายเกษตรชีวภาพภาคใต้ เล่าให้ฟังว่า เดิมที ชุมชนวัดป่ายาง ต.ท่าจี่ อ.เมือง

จนครศรีธรรมราช มีปัญหาอาชญากรรมสูง ประเภทลักเล็กขโมยน้อย ดิดการพนัน ปัญหายาเสพติด โดยเฉพาะเหล้า เกือบทุกบ้านจะมีเหล้าเถื่อนไว้ต้อนรับแขกที่มาจากถิ่นอื่น ภาคราชการแก้ปัญหาลเหล่านี้ โดยเอากฎหมายเข้ามาจับ แต่ไม่ได้ผล กฎหมายใช้แก้ปัญหาลเฉพาะหน้าบางเรื่องได้เท่านั้น ชาวบ้านที่เริ่มทนกับสภาพปัญหาลเหล่านี้ไม่ได้ก็เริ่มจับกลุ่มคุยกัน เพื่อหาทางแก้ปัญหาล ในตอนนั้น มีพระสุวรรณ คเวสโก เจ้าอาวาสวัดป่ายางเป็นที่ปรึกษาให้ชาวบ้าน ทุกคนเห็นร่วมกันว่า ควรจะตั้งกลุ่มลัจจะสะสมทรัพย์ขึ้นมา หลักการของกลุ่ม คือ รวบรวมเงินจากทุกคนตั้งเป็นกองทุน เพื่อเป็นสวัสดิการภายในหมู่บ้าน ใครมีความจำเป็นต้องใช้เงินแต่ขัดสน ให้มาทำเรื่องขอเบิกเงินไปใช้ได้ แต่สมาชิกทุกคนต้องมีลัจจะร่วมกันก่อนว่า จะต้องซื้อสัตย์ พิจารณาให้ดีเหมือนเป็นความเลือนลอย เพราะถ้าพิจารณาโดยพื้นฐานของพื้นที่ที่เต็มไปด้วยคนขี้เหล้า ลักเล็กขโมยน้อยแล้ว โครงการลัจจะสะสมทรัพย์จะได้ผลอย่างไร

พระสุวรรณ คเวสโก เจ้าอาวาสวัดป่ายางให้คำตอบว่า โดยพื้นฐานความคิดแล้วทุกคน ใฝ่ดี และอยากทำดี แต่ไม่มีตัวเหนี่ยวนำ ไม่ได้คุยกับคนดี โครงการนี้ไม่ได้หยุดอยู่แค่การเก็บเงิน ให้ลัจจะ แล้วจบ แต่จะมีกิจกรรมอย่างอื่นที่คอยเป็นตัวเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มของชาวบ้านตลอดเวลา เมื่อเกิดการรวมกลุ่ม ชาวบ้านจะมีโอกาสได้พูดคุย ได้ปรึกษาเรื่องทุกข์ สุข กันได้มากขึ้น เมื่อต่างคนต่างได้มาคุยกันแล้ว ปัญหาที่รุมเร้าหลาย ๆ เรื่องจะถูกช่วยกันแก้ไข แม้แก้ไม่ได้ทุกเรื่อง แต่ถือว่า ปัญหาลดลงกว่าแต่ก่อนเกิดกลุ่มนี้มากกว่าครึ่ง คิดความเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ค่อย ๆ เบาลงลง สิ่งก็ตามมาเมื่อชาวบ้านได้คุยกัน และเข้าใจกันมากขึ้น คือ โครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชนของตัวเอง เกิดผู้นำที่พยายามเสนอเรื่องต่าง ๆ เพื่อให้บ้านของตัวเองพัฒนาไปในทางที่ดีมากมาย โครงการเหล่านี้เป็นอุบายอย่างหนึ่งในการสร้างชุมชนให้เป็นสุข การผลิตปุ๋ยชีวภาพ เป็นโครงการหนึ่งที่ดีเป็นแหล่งกำเนิดของการนำไปสู่ การมีอาหารปลอดภัยในเมืองนครศรีธรรมราช

นายชวน ยอดวิจารย์ เพิ่มเติมว่า เดิมทีมีความสนใจเรื่อง การใช้ชีวิตโดยปราศจากสารเคมีเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว โดยพยายามศึกษาจากการอ่านหนังสือด้วยตัวเอง มีอบรมที่ไหนก็ไปรวมอบรม แล้วมาถ่ายทอดความรู้สู่กันและกันกับชาวบ้านในกลุ่ม ยิ่งได้กำลังสนับสนุน

จากกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เข้ามาช่วย คนที่ทำงานด้านนี้ก็ยิ่งมีกำลังใจมากขึ้น ปัจจุบันนี้ ๗๐% ของคนในหมู่บ้านหันมาใช้ผลิตภัณฑ์ชีวภาพกันทั้งหมด โดยมีการตั้งกลุ่มต่าง ๆ ช่วยกันผลิต ผลิตภัณฑ์ชีวภาพ เช่น พระสุวรรณ เป็นแกนนำในการทำปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ดให้สมาชิกและผู้สนใจนอกกลุ่มใช้ ปัจจุบันในวัดป่ายางและพื้นที่ใกล้เคียงรวมทั้งในหมู่บ้านแทบจะไม่มีขยะหลงเหลืออยู่เลย โดยเฉพาะเศษและเปลือกผลไม้ เพราะสิ่งเหล่านี้สามารถนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการทำผลิตภัณฑ์ชีวภาพทั้งสิ้น นอกจากนี้บางกลุ่มยังช่วยกันทำน้ำยาล้างจาน ผงซักฟอก น้ำยาปรับผ้านุ่ม ฯลฯ ผลิตภัณฑ์พวกนี้ ราคาถูก ไม่มีสารตกค้าง และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอีกด้วย โดยเฉพาะปุ๋ยชีวภาพ ที่หลวงพ่อสุวรรณบอกว่า เป็นจุดเริ่มต้นของการมีอาหารปลอดภัยบุรีโภค เพราะปุ๋ยชนิดนี้ไม่มีสารพิษตกค้างในดิน ทำให้ดินดี มีคุณภาพ พืชและสัตว์อื่น ๆ ที่อยู่ใต้ดิน และบนดินจะได้อันดีจากปุ๋ยชีวภาพ เมื่อไม่มีสารพิษใด ๆ ตกค้างในอนุภาคอาหารที่ได้มาจากพืชที่ใช้ปุ๋ยเหล่านี้ จะไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้บริโภค

กินอาหารนอกบ้านก็ปลอดภัยได้

อาจเป็นเพราะความน้อยใจที่ฝังอยู่ลึก ๆ ในกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าแผงลอยที่เมืองนครศรีธรรมราช เพราะเมื่อทางจังหวัดต้องการจะพัฒนาหรือขีดขูเรื่องความสะอาดและอาหาร มักจะพุ่งเป้าไปยังร้านอาหารเสียส่วนใหญ่ โดยลืมนึกไปว่า ชีวิตคนส่วนหนึ่ง นอกจากฝากท้องกับร้านอาหารแล้ว ร้านค้าแผงลอยก็เป็นที่พักของน้ำย่อยในกระเพาะอาหารที่สำคัญอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่มื่ออาชีพหาเช้ากินค่ำ และแม้กระทั่งคนทั่วไป การทำอาหารแผงลอยให้สะอาดและมีคุณภาพจึงเป็นเรื่องที่ท้าทายอย่างยิ่ง

มนตรี อีระกุล ผู้ประสานงานกลุ่มแผงลอยในเทศบาลนครศรีธรรมราชเล่าให้ฟังว่า ก่อนนี้ตลาดแผงลอยในเมืองนครศรีธรรมราชอยู่กันแบบ 'ขายได้โต้ได้ปวัน' ๆ ไม่มีมาตรฐานและไม่ถูกสุขลักษณะเท่าที่ควร แต่การที่จะไปบอกพ่อค้าแม่ค้าซึ่งเป็นคนหาเช้ากินค่ำว่าให้ช่วยปรับปรุงวิธีการเป็นพ่อค้าแม่ค้า ทำตัวให้สะอาด ปรุงอาหารให้สะอาด เป็นเรื่องยากมากและคงจะไม่มีใครฟัง จึงใช้วิธีชักจูงให้กลุ่มพ่อค้าแม่ค้าเหล่านั้นรวมตัวกัน เพื่อจะให้

สามารถพูดคุยกันได้ง่ายยิ่งขึ้น หลังจากนั้นให้แต่ละกลุ่มที่รวมตัวกันหาเวลาไปดูตลาดพื้นที่อื่น ๆ ที่เข้าขั้นมาตรฐาน ตลาดมาตรฐานที่ว่า คือ พ่อค้าแม่ค้าแต่งตัวสะอาด มีผ้ากันเปื้อน ผ้าคลุมผมที่สะอาด อาหาร ภาชนะใส่อาหาร ตลอดจนสถานที่ขาย และที่วางของสะอาด ที่สำคัญทุกคนเห็นว่า การปฏิบัติตัวเพื่อให้ร้านแผงลอยของตัวเองเข้าขั้นมาตรฐานจะสร้างรายได้ให้ตัวเองมากยิ่งขึ้น เนื่องจาก ทำให้ลูกค้าไว้วางใจ "ตลาดท่าเรือ" เป็นตลาดนัดแห่งแรกที่เข้าร่วมโครงการ "อาหารแผงลอยปลอดภัยในเมืองนคร" ซึ่งโครงการนี้กำลังจะขยายไปยังตลาดอื่น ๆ ในเทศบาลเมืองนครอีกด้วย คือ ตลาดคูขวาง ตลาดท่าม้าและตลาดหน้าเมือง โดยในวันที่ ๒๘ - ๓๐ มิถุนายน ๒๕๔๘ นี้ ทางกลุ่มผู้ค้าแผงลอยฯ จะร่วมกันจัดงาน "ถนนอาหารปลอดภัยในเมืองนคร" ที่บริเวณหน้าศาลากลาง จ.นครศรีธรรมราช ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น คือ กลุ่มผู้ค้าแผงลอยมักไม่ค่อยได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากองค์กรปกครองท้องถิ่น เช่น เมื่อจะมีงานประจำจังหวัดหรืองานที่ต้องแสดงศักยภาพอาหารของเมืองนคร กลุ่มผู้ค้าแผงลอยมักจะถูกปฏิเสธจากในการเข้าไปร่วมงานจากเทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช ทำให้ขาดโอกาสแสดงให้คนอื่น ๆ เห็นว่า เวลานี้กลุ่มผู้ค้าแผงลอยได้พัฒนาตัวเองจนเข้าขั้นมาตรฐานแล้ว ทั้งนี้ เทศบาลมักจะให้ความสำคัญกับร้านอาหารขนาดใหญ่ และมีชื่อเสียงในการเข้าร่วมกิจกรรมมากกว่า

อสบ.กับหมู่บ้านใบปับ

ก่อนหน้านี ชาวบ้านที่บ้านทุ่งอินทนิล ด.วังหิน อ.บางขัน จ.นครศรีธรรมราช ไม่เคยตระหนักว่า อาหารที่ตัวเองกินเข้าไปนั้นปนเปื้อนสารพิษ และสารเคมีมากมายขนาดไหน กระทั่ง สมใจ ฤทธิชัยรอด และจิตรา แซ่ซี้ อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสบ.) ประจำพื้นที่ ซึ่งผ่านการอบรมจากโครงการเกษตรไร้สาร ได้ตั้งข้อสังเกตว่า อาหารที่ชาวบ้านกินเข้าไปน่าจะมีสารพิษปนเปื้อนมาก เพราะระบบการเกษตรในหมู่บ้านมีการใช้ปุ๋ยเคมี และสารฆ่าแมลงกันจำนวนมาก แต่เห็นว่า บอกไปก็ไม่มีใครเชื่อและสนใจ จึงพากันไปของบประมาณของ สสส. เพื่อดำเนินการเรื่องนี้ โดยขอซื้อเครื่องมือตรวจสอบสารพิษในอาหาร แดเนอซ์ปฏิบัติของ สสส. ระบุว่า ไม่มีนโยบายในการซื้อเครื่องมือครุภัณฑ์ ใดๆก็ตาม

ในที่สุดก็สามารถต่อร่องจนได้เครื่องมือตัวนี้มา หลังจากนั้นแกนนำที่ผ่านการอบรมเรื่อง
นี้มาแล้ว ก็ได้กระจายกำลังไปตามพื้นที่เป้าหมาย ออกไปแสดงให้ชาวบ้านเห็นว่า พืชผัก
ผลไม้ และเนื้อสัตว์บางชนิด มีสารเคมีปนเปื้อน หากร่างกายรับเอาของเหล่านี้ไปนาน ๆ
จะทำให้เจ็บป่วยได้

การยืนยันโดยชุดทดสอบมาตรฐานทำให้ชาวบ้านเชื่อ แต่เมื่อเชื่อและได้เห็นแล้ว
จะไม่รับประทานอาหารเหล่านั้นก็ไม่ได้ ดังนั้น จึงเกิดกระบวนการคิดที่จะทำให้อาหารใน
พื้นที่มีความปลอดภัยขึ้นมา โครงการอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับเรื่องนี้จึงตามมา เช่น เกษตร
ไรสาร บ้านแสนสุข สนุกกับสมุนไพรมะเขือเทศเงิน เดินทางสาธิต และร่วมพัฒนากิจกรรม

จิตรา แซ่ซี้ เล่าว่า หลังจากนั้นชาวบ้านจึงรวมกลุ่มกันปลูกผักปลอดสารเคมี
ผลิตปุ๋ยชีวภาพ ขณะเดียวกัน กลุ่ม อสม. ที่กระจายกำลังกันออกไปให้ความรู้เรื่องอาหาร
ปลอดสารพิษ วิธีการเลือกอาหารเพื่อให้ปลอดภัยต่อสุขภาพ ก็ยังคงปฏิบัติงานอยู่ และได้
ขยายเครือข่ายของตัวเอง โดยการฝึกอบรมเรื่องเดียวกันนี้กับผู้ที่สนใจ ปัจจุบันนี้เรียกได้ว่า
ผู้คนเกือบทั้งหมดบ้านมีความรู้เรื่องอาหารปลอดภัย สามารถปฏิบัติตัวเองให้พ้นจากสารเคมี
อันตรายในพืชผัก และอาหารอื่น ๆ ได้ ที่สำคัญที่สุด คือ มีแหล่งอาหารปลอดภัยไว้พร้อม
สำหรับการบริโภคทั้งที่ผลิตเอง และหาซื้อจากเพื่อนบ้านหรือพ่อค้าแม่ค้าในตลาด ปัจจุบันนี้
บ้านทุ่งอินทนิล หมู่ที่ ๕ ต.วังหิน อ.บางขัน ได้รับการยกย่องจากกระทรวงมหาดไทย ให้เป็น
หมู่บ้านในฝัน ของประเทศไทยอีกด้วย

กรรมยั่งยืนรูปแบบหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตาม ระบบการผลิตเพื่อตลาดมีการใช้สารเคมีทั้งปุ๋ย
เคมีสารปราบศัตรูพืชก็รุกคืบเข้าไปยังพื้นที่สูงอย่างกว้างขวาง เช่น ต.แม่ทะนะ อ.แม่สะเรียง
หรือที่ ต.แม่อุค อ.ขุนยวม เป็นต้น ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปลูกกะหล่ำปลี แครอท ผักกาดขาว
มะเขือเทศ ฯลฯ ทั้งยังเป็นการเพาะปลูกในที่เชิงเขาหรือบนดอยที่มีความลาดชันสูง

งานวิจัยด้านเกษตรยั่งยืนต่างให้ภาพตรงกันว่า สถานการณ์ด้านการเกษตรใน
จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นระบบการผลิตเพื่อการค้า ใช้สารเคมีในการผลิตและมีแนวโน้มเพิ่ม
ปริมาณขึ้นเรื่อย ๆ เกิดการพึ่งพิงปัจจัยจากภายนอกสูง ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงและผูกอยู่กับ
ระบบสินเชื่อ ผลผลิตราคาตกต่ำหรือราคาผลผลิตไม่แน่นอนทำให้เกษตรกรมีหนี้สินมาก
สร้างปัญหาต่อสุขภาพของผู้ผลิตและผู้บริโภค เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และชุมชนอย่างมาก
นอกจากนี้ การปลูกพืชเชิงเดี่ยวทำให้พืชที่ปลูกไม่หลากหลาย พันธุ์พืชพื้นเมืองที่มีคุณภาพ
ดีได้สูญหายไปมาก

กำเนิด...เครือข่ายก็เป็นเครือข่ายก็แท้จริง

จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีการขับเคลื่อนงานภาคประชาสังคมมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี
๒๕๔๐ หลังวิกฤติเศรษฐกิจ เกิดจากการได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ
และองค์กรเอกชนต่าง ๆ มากมาย เกิดการขับเคลื่อนประเด็นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านอาชีพเศรษฐกิจชุมชน สุขภาพพื้นฐาน ประเพณีวัฒนธรรม
และภูมิปัญญาท้องถิ่นกระจายทั่วทุกพื้นที่ และในปี ๒๕๔๔ ได้เกิดการเชื่อมประสานองค์กร
ภาคีที่ขับเคลื่อนในพื้นที่ต่าง ๆ อาทิ เครือข่ายจัดการทรัพยากร ๑๔ ลุ่มน้ำ ชมรมอาสาสมัคร
สาธารณสุขจังหวัดแม่ฮ่องสอน เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง สถาบันการเรียนรู้
ชุมชนพึ่งตนเอง ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นต้น เป็นการรวม
เครือข่ายต่าง ๆ ให้เป็นภาคประชาสังคมแม่ฮ่องสอนภายใต้ชื่อ "เครือข่ายคณะทำงานเสริม
สร้างความเข้มแข็งองค์กรชุมชน (คสช.) แม่ฮ่องสอน" ซึ่งเป็นแกนประสานในการจัดเวที
สมัชชาสุขภาพมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี ๒๕๔๔-๒๕๔๕ โดยร่วมกับสำนักงานสาธารณสุข
จังหวัดแม่ฮ่องสอน จัดเวทีสมัชชาสุขภาพเพื่อเสนอความเห็นต่อพระราชบัญญัติสุขภาพแห่ง
ชาติ พ.ศ. ...

สำหรับในปี ๒๕๔๖ จากการที่เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้จัดทำยุทธศาสตร์การเกษตร จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยยึดตามกรอบแผนยุทธศาสตร์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งวิสัยทัศน์การเกษตรของจังหวัดแม่ฮ่องสอนคือ "พัฒนาการเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงบนพื้นฐานการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยชุมชนมีส่วนร่วมและใช้หลักธรรมาภิบาล รวมถึงการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่เหมาะสม นำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีชุมชนที่เข้มแข็ง" เมื่อวิเคราะห์วิสัยทัศน์ข้างต้นพบว่า เป็นแนวคิดหลักของการทำเกษตรกรรมยั่งยืนนั่นเอง ก่อให้เกิดการกำหนดมาตรการกิจกรรมของภาครัฐและภาคประชาชนจังหวัดแม่ฮ่องสอนว่า "ทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน จะร่วมมือผนึกกำลัง สนับสนุนการศึกษาริวิจัยพัฒนาและส่งเสริมการผลิตเกษตรอินทรีย์อย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อให้จังหวัดแม่ฮ่องสอนลดการนำเข้าอาหารจากจังหวัดใกล้เคียง อันจะนำมาซึ่งความปลอดภัยจากสารพิษและเกิดการพึ่งตนเองได้ในที่สุด" ดังนั้นประเด็น "การเกษตรที่เอื้อต่อสุขภาพ" จึงได้ถูกหยิบยกขึ้นเป็นประเด็นสำคัญอันหนึ่งในเวทีสมัชชาสุขภาพจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่จัดขึ้นในวันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๔๖ และต่อเนื่องมาจนถึงปี ๒๕๔๗ ที่ได้บูรณาการงบประมาณสมัชชาสุขภาพกับโครงการวิจัยและพัฒนาชีวิตสาธารณะ-ท้องถิ่นน่าอยู่ โดยใช้กระบวนการแผนชุมชนพึ่งตนเองและกระบวนการสมัชชาสุขภาพเป็นเครื่องมือในการค้นหาต้นทุนทางสังคม และสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ขึ้นมาถึงระดับจังหวัดทั้ง ๗ อำเภอ

แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการจัดเวทีกันหลายครั้ง แต่ยุทธศาสตร์ด้านเกษตรยั่งยืน ยังไม่มีการจัดทำในรายละเอียดในเรื่อง "อาหารและเกษตรเพื่อสุขภาพ" ชัดเจนนักจนเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกจังหวัดแม่ฮ่องสอน แกรับผิดชอบประเด็นของสมัชชาสุขภาพจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้รับการสนับสนุนจากโครงการเชื่อมประสานการพัฒนาโดยมีพื้นที่เป็นตัวตั้งฯ ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ได้รับงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เข้ามาทนุเสริมในการจัดทำยุทธศาสตร์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายข้างต้น

การส่งเสริมสนับสนุนให้ใช้สารชีวภาพในการผลิตโดยใช้กระบวนการชาวบ้าน อันเป็นการพัฒนาฐานเกษตรอินทรีย์ที่ให้แก่และอำเภอมีฟาร์มต้นแบบ ทำศูนย์การเรียนรู้ มีการอบรม ศึกษานเกี่ยวกับการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร มีความพยายามที่จะลด ละ เลิก การใช้สารเคมีอย่างสิ้นเชิง และทดลองด้วยสารสกัดชีวภาพ การใช้สมุนไพร การใช้วัสดุ ในท้องถิ่น การใช้ปุ๋ยพืชสดแทนการใช้สารเคมีในพื้นที่นาข้าว เป้าหมายส่วนใหญ่นำไปสู่ การลดการพึ่งพิงปัจจัยภายนอก ลดต้นทุนการผลิต และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิต โดยมีการดำเนินงาน ๓ ระยะคือ (๑) 'ลด' โดยการทดลองใช้บางเทคนิค/วิธีการ เพื่อลด การใช้สารเคมีทางการเกษตร เป็นกลุ่มที่ใช้สารเคมีในบางขั้นตอนของการเพาะปลูก และ พยายามใช้สารทดแทนหรือวิธีทางธรรมชาติผสมผสานกันไป (๒) 'ละ' แบ่งพื้นที่การเกษตร บางส่วนเพื่อทดลองทำการเกษตรแบบไม่ใช้สารเคมี เกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่นี้เป็นกลุ่มที่สนใจ จะเลิกใช้สารเคมี แต่ยังคงอยู่ระหว่างการศึกษาค้นคว้าและทดลองในพื้นที่บางส่วนหรือนำบางเทคนิค มาเลือกใช้ เนื่องจากยังไม่มีความมั่นใจจึงยังไม่กล้าที่จะปรับเปลี่ยนทั้งระบบหรือเต็มพื้นที่ ทั้งนี้ (๓) 'เลิก' เป็นการปรับเปลี่ยนสู่เกษตรยั่งยืนทั้งระบบ โดยเลิกใช้สารเคมีทุกขั้นตอน ในการผลิตทั้งระบบ เป็นกลุ่มคนที่มีฐานคิดเรื่องนี้อยู่แล้วและเริ่มทำมาก่อนเป็นเวลานาน แล้ว มีเกษตรกรจำนวนไม่มากนักที่สามารถทำได้ กลุ่มนี้จะเป็นฟาร์มต้นแบบได้

จากข้อตกลงในเวทีสมัชชาสุขภาพทั้งระดับจังหวัดและระดับชาติทำให้เครือข่าย เกษตรกรกรมยั่งยืนจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพิ่มความเข้มข้นในงานด้านการรณรงค์ อบรม สาธิตการใช้สารชีวภาพในการทำเกษตรมากขึ้น ด้วยมีวัตถุประสงค์สำหรับทำปุ๋ยอินทรีย์มากมาย เช่น หนุ่ยแห้ง ฟาง เศษพืชหลังการเก็บเกี่ยวไม่ว่าจะเป็นใบต้วเหลืองหรือข้าวโพด นำวัตถุดิบเหล่านี้นำมาสับให้พอละเอียดผสมกับปุ๋ยคอก และรำละเอียดอย่างละ ๑ ส่วน วัตถุดิบ ทุกชนิดต้องแห้งสนิท จากนั้นนำหัวเชื้อจุลินทรีย์ ๒ ช้อนแกง ผสมกับน้ำเปล่า ๑๐ ลิตร นำมารดลงบนกองวัสดุ คลุกเคล้าพอหมาด แล้วเกลี่ยกองวัสดุให้หนาประมาณ ๑ ศิບ (ทำใน ที่ร่ม) เอากระสอบปุ๋ยหรือใบไม้มาคลุมไว้ ต้องพลิกกองปุ๋ยทุกวัน ภายในเวลา ๓ วันก็จะได้ ปุ๋ยอินทรีย์อย่างดีไว้ใช้

นอกจากปุ๋ยอินทรีย์ที่ได้จากวัสดุท้องถิ่นแล้ว การทำ 'หมุ่คอก' ที่กำลังได้รับความสนใจและมีการสนับสนุนให้ทำในหมู่เกษตรกรจังหวัดแม่ฮ่องสอนขณะนี้ ด้วยเป็นการบริหารจัดการการเลี้ยงสุกรต้นทุนต่ำ ลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตที่ต้องซื้อหาอาหารสำเร็จรูป และยังได้ปุ๋ยอินทรีย์ชั้นดีมาใช้อีกด้วย โดยนำลักษณะอนุพันธ์ุของสุกรที่ชอบขุดคุ้ยอาหารในดินกินมาเป็นแนวทางการจัดการ ชั้นแรก ขุดพื้นดินลงไป ๙๐ ซม. เป็นคอกสุกร ผสมแกลบดิน ๑๐ ส่วน ดิน ๑ ส่วน เกลือ ๓ ส่วน รดด้วยน้ำหมักชีวภาพผสมลงไปครึ่งละ ๓๐ ซม. นำจุลินทรีย์ท้องถิ่นมาราด แล้วทำลักษณะเดียวกัน ๓ ครั้ง จนได้ส่วนผสมพื้นคอกเต็มเสมอดินเดิม ทำไม้กั้นคอก มุงหลังคาเช่นเดียวกับการทำคอกสุกรทั่วไป ตั้งรางน้ำ รางอาหารไว้คนละมุม สุกรจะได้วิ่งไปมาขุดคุ้ยหาอาหารอยู่ในคอก สุกรจะมีความสุข ไม่เครียดเหมือนเลี้ยงบนพื้นไม้หรือพื้นซีเมนต์ นอกจากจะลดต้นทุนอาหารได้ถึง ๗๐ เปอร์เซ็นต์แล้ว ยังได้ปุ๋ยอินทรีย์จากคอกสุกร ในเวลาเพียง ๒ เดือน สามารถนำมาผสมแกลบดิบเป็นปุ๋ยอินทรีย์ที่เต็มไปด้วยจุลินทรีย์ นำมาผสมกับดินลูกรังนำไปวางทับหน้าดินบริเวณโคนต้นไม้พืชผักเพื่อสร้างธาตุอาหารพืช ทั้งยังช่วยดึงดูดไส้เดือนให้ขึ้นมาพลิกพื้น สร้างความร่วนซุยให้กับดิน เมื่อนำปุ๋ยออกมาใช้ก็นำส่วนผสมแกลบ ดิน เกลือ ใส่คืนเลี้ยงสุกรต่อไปจนโตพอได้ขนาดจำหน่าย สุกรที่เลี้ยงวิธีนี้จะได้ซากที่มีคุณภาพดีมาก ไม่มีส่วนปนเปื้อนสารเคมีใด ๆ

สร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้

แต่ละอำเภอมีการสร้างความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นอย่างมากมาย ผ่านการรณรงค์เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และมีการเชื่อมประสาน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างอำเภอต่าง ๆ ด้วยการจัดประชุม เวที แลกเปลี่ยนภายในเครือข่ายฯ กิจกรรมที่ได้ดำเนินการคือ การนำเสนอผลงานต่าง ๆ เช่น การนำเสนอผลงานวิจัยในแต่ละช่วง การนำเสนอข้อมูลข่าวสารผ่านสิ่งพิมพ์เครือข่าย ข้อมูลข่าวสารที่เห็นได้ชัดเจนเป็นรูปธรรม คือ วิทยุชุมชนมีครบทุกอำเภอ ส่วนการพัฒนาาระบบข้อมูลสารสนเทศได้รับการสนับสนุนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เพื่อจัดซื้อเครื่องมือมาใช้ในการทำงาน โดยปกติจะมีการประชุมกันทุก ๆ เดือน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างกัน นอกจากนี้ยังได้มีการจัดเวทีศึกษา

รวบรวมพันธกรรมพื้นบ้านและทำธนาคารพันธกรรมพื้นบ้านในอำเภอต่าง ๆ เรื่องพันธกรรมพื้นบ้านยังเป็นเรื่องใหม่สำหรับจังหวัดแม่ฮ่องสอน แต่ก็เห็นได้ชัดเจนว่าแต่ละอำเภอมีความตื่นตัวและผลักดันให้เป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาในเร็ววันนี้ และได้มีการจัดทำร่างหลักสูตรการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้ออำนวยต่อระบบเกษตรกรยั่งยืนด้วย

ตลาดพลผลิตปลอดสารพิษ..ผู้ผลิตพบผู้บริโภค

ยุทธศาสตร์นี้มาจากโครงการนำร่องที่ดำเนินการมาเป็นระยะเวลานานพอสมควร การตลาดที่คนสุดาณี ดำดี หนึ่งในแกนนำของเครือข่ายฯ ทำอยู่ก็คือ 'ตลาดสีเขียว' นำผลผลิตของเกษตรกรในอำเภอเมืองได้แก่ ถั่วและงา ที่ผลิตด้วยระบบเกษตรอินทรีย์ปลอดสารเคมีมาจัดจำหน่ายให้กับกลุ่มเกษตรกรที่แปรรูปผลิตภัณฑ์ทั่วประเทศ เริ่มต้นจากส่งขายให้กับร้านอาหารเพื่อสุขภาพในเชียงใหม่และมีสื่อต่าง ๆ สนใจนำเรื่องราวออกเผยแพร่ ทำให้ผลผลิตของกลุ่มจำหน่ายได้มากขึ้น ทั้งนี้ ผลผลิตที่ได้จากการแปรรูปถั่วและงา เช่น สมนูไพรบำรุงผิว น้ำมันงา น้ำมันถั่วเหลือง ขนมขบเคี้ยว ฯลฯ ก็จะกลับมากำจำหน่ายในชุมชนด้วย ทางด้านผลผลิตอื่น ๆ นอกจากกะหล่ำแล้วพืชผักอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ผักพื้นบ้าน เช่น ผักกวางตุ้ง คะน้า ที่วางขายในตลาด เกือบทั้งหมดนำเข้ามาจากเชียงใหม่ ตลาดกลางที่เป็นของเกษตรกรเองมีน้อย มีตลาดนัดสินค้าปลอดสารพิษที่เดียวเท่านั้น คือ ที่ท่ารถ อ. ขุนยวม ที่ดำเนินการโดยเครือข่ายเกษตรทฤษฎีใหม่ ที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนชุมชนปี ๒๕๔๕ ซึ่งมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน หากยังมีปัญหาทั้งทางด้านการจัดการผลผลิตและการจัดการด้านตลาด

ขณะนี้เครือข่ายฯ ให้ความสำคัญกับการทำตลาดสีเขียวอย่างมาก เห็นได้จากมีความพยายามที่จะจัดเวทีเพื่อให้เกษตรกรและผู้บริโภคได้พบปะกัน ปี ๒๕๔๗ จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้รับการสนับสนุนงบประมาณกว่า ๔ ล้านบาทผ่านโครงการ Food Bank ในพื้นที่ ๑๒ หมู่บ้าน ตามยุทธศาสตร์ผู้ว่าฯ CEO ทำให้เกิดการร่วมมือผลักดันให้เกิด 'ธนาคารอาหารชุมชน' ขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้กลุ่มและเครือข่ายต่าง ๆ ที่กำลังดำเนินการอยู่สามารถเชื่อมประสานศักยภาพจากส่วนต่าง ๆ มาหนุนเสริมการทำงานซึ่งกันและกัน ผลักดันให้แม่ฮ่องสอนสามารถผลิตอาหารที่ปลอดภัยและเพียงพอต่อการบริโภคในจังหวัดได้

เมื่อวิเคราะห์ศักยภาพและทุนเดิมของจังหวัดในการทำเกษตรยั่งยืนแล้ว จะเห็นว่า มีจุดอ่อนและข้อจำกัดต่าง ๆ คือ ทางด้านบุคลากร การเชื่อมประสานงานระหว่างหน่วยงาน /องค์กรภาครัฐยังไม่ชัดเจน ยังไม่เป็นรูปธรรมของการทำงานแบบบูรณาการที่แท้จริง ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างต่อเนื่อง เกษตรกรมีหนี้สินมาก การเมืองท้องถิ่นยังไม่ส่งเสริมการเกษตร เกษตรกรขาดการรวมกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ และยังมีค่านิยมในการบริโภคที่ไม่ถูกต้อง ชาวบ้านขาดความรู้ในการทำแผนงาน (สำหรับขอทุน) ขาดการศึกษา รวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญาอย่างครอบคลุม การถ่ายทอดเทคโนโลยียังไม่ทั่วถึง ทางด้าน ตลาดรองรับผลผลิตเกษตรอินทรีย์ ยังมีการนำเข้าวัตถุดิบผลิตจากที่อื่นอยู่ ขาดการประชาสัมพันธ์ ที่สำคัญคือ นโยบายของจังหวัดในการพัฒนาที่ต้องการเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมของ จังหวัด (GPP) ชัดแย้งกันกับแนวทางที่จะทำเพื่อพอยู่พอกิน ซึ่งต้องใช้สารเคมี ยาฆ่าแมลง มากขึ้น และใช้ทรัพยากรมากในการผลิต

สำหรับด้านการตลาดนั้น อุปสรรคสำคัญ คือ ความเชื่อมั่นของผู้บริโภคยังมีน้อย ส่วนใหญ่ยังไม่เชื่อว่าปลอดสารพิษ ค่านิยมในการบริโภคของคนยังนิยมผักที่ดูสวยงาม ที่ผ่านมามีผู้ผลิตยังอธิบายกระบวนการผลิตไม่ชัดเจนแก่ผู้บริโภค ดังนั้น เกษตรกรที่ทำการตลาดต้องพัฒนาและอธิบายกระบวนการผลิตของตนเอง และปัญหาของชุมชนแก่ผู้บริโภคให้ได้ ควรมีการสร้างจิตสำนึกร่วมอย่างต่อเนื่องโดยมีกิจกรรมที่จะทำให้เกิดจิตสำนึกร่วม เช่น พาผู้บริโภคไปเยี่ยมชมไร่นาของตนเองเป็นประจำและต่อเนื่อง เพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน แต่อย่างไรก็ดี "ระบบตลาดทางเลือก" หมายถึงความสัมพันธ์ที่ดีของกลุ่มองค์กรและผู้บริโภค ที่ร่วมมือกันในการจัดการผลผลิตสินค้าเกษตรกรรมยั่งยืน โดยมีเป้าหมายเพื่อความยั่งยืนของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีหลักอยู่ว่า "ต้องให้การผลิตนำการตลาด ไม่ใช่ให้ตลาดนำการผลิต ให้ความสำคัญในการจำหน่ายผลผลิตหรือสินค้าแก่ผู้บริโภคในชุมชนเดียวกันก่อนเป็นอันดับแรก" หากมีสินค้าเหลืออยู่ จึงค่อยขายไปขายในชุมชนอื่นที่อยู่ไกลเคียงหรือห่างไกลทีละเล็กละน้อย เน้นรูปแบบการขายตรงผู้บริโภคที่เป็นกลุ่มเป้าหมายควรจะเริ่มในระดับครอบครัวก่อน หากผลผลิตเหลือ

จึงคอยมองหาผู้บริโภคที่อยู่ใกล้สุด โรงเรียนในชุมชนของตนเองน่าจะเป็นกลุ่มเป้าหมาย
ถัดมา และคอยขยายขยายไปสู่หน่วยงานต่าง ๆ เช่น โรงพยาบาล ค่ายทหาร เกสดีเหั่วที่ต่าง ๆ

หากจะตั้งองค์กรผู้บริโภคที่มีรูปแบบองค์กรเหมาะสมสำหรับอาหารปลอดสารพิษแล้ว
อาจจะเริ่มจากการกำหนดกลุ่มเป้าหมายก่อน ซึ่งกลุ่มเป้าหมายที่น่าจะเหมาะสมคือ กลุ่มคน
ที่มีวิถีการดำรงชีวิตที่เหมือนกันหรือคล้ายกัน มีความถี่ในการพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้
บ่อย ๆ ทำให้เกิดความสัมพันธ์เชิงซ้อน คือ มีความเป็นพี่น้องกัน อยู่ในขอบเขตพื้นที่เดีย
วกันซึ่งปัจจัยดังกล่าวทำให้ง่ายในการจัดกิจกรรม และสร้างความตระหนัก และความสัมพันธ์
ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคเป็นไปอย่างยั่งยืน

พัฒนาระบบของวิถี "คน" ที่คน

การพัฒนาของวิถีชีวิตของคนในชุมชนเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้ชุมชนสามารถ
พัฒนาไปสู่สังคมที่มีความสุขและมีความเจริญก้าวหน้าได้ ซึ่งการพัฒนาของวิถีชีวิต
ของคนในชุมชนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างกว้างขวางและ
ต่อเนื่อง การพัฒนาของวิถีชีวิตของคนในชุมชนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคน
ในชุมชนอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง การพัฒนาของวิถีชีวิตของคนในชุมชน
ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง การพัฒนา
ของวิถีชีวิตของคนในชุมชนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่าง
กว้างขวางและต่อเนื่อง การพัฒนาของวิถีชีวิตของคนในชุมชนต้องอาศัย
การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง การพัฒนาของวิถี
ชีวิตของคนในชุมชนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างกว้างขวาง
และต่อเนื่อง การพัฒนาของวิถีชีวิตของคนในชุมชนต้องอาศัยการมีส่วนร่วม
ของคนในชุมชนอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง การพัฒนาของวิถีชีวิตของคนใน
ชุมชนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง

นครสวรรค์เป็นอีกจังหวัดหนึ่งของประเทศที่มีการปลูกข้าวส่งตลาดในปริมาณมาก ชาวนาที่นี้ปลูกข้าวขายเป็นอาชีพหลัก แต่ละปีมีการทำนาไม่ต่ำกว่า ๒ ครั้ง ขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำหากปีใดน้ำทำอุดมสมบูรณ์ชาวบ้านจะทำนากันตลอดทั้งปี การทำนาที่มุ่งส่งผลผลิตออกสู่ตลาดทำให้ต้องมีการพึ่งพาสารเคมีในปริมาณมาก ทั้งสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและปุ๋ยเคมีส่งผลให้สภาพแวดล้อมสูญเสียสมดุล ในช่วงที่ฉีดสารฆ่าแมลง ชาวบ้านสูญเสียอาหารที่เคยหาได้ตามท้องถิ่นอย่าง ปลา กบ เขียด และแมลงต่าง ๆ ส่วนสภาพของดินเมื่อมีการใช้ปุ๋ยเคมีจำนวนมากทำให้ดินแน่นไม่มีแร่ธาตุ และที่สำคัญพบว่า เกษตรกรสุขภาพเสื่อมโทรมลง อันเป็นผลจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในปริมาณมาก

เริ่มจาก "ข้าว" หัวใจของคนปากน้ำโพ

ด้วยเหตุนี้เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๔๗ คณะทำงานสมัชชาสุขภาพจังหวัดนครสวรรค์จึงเปิดเวทีสมัชชาสุขภาพจังหวัดนครสวรรค์ ปี ๒๕๔๗ ในประเด็น "ข้าวกับสุขภาพเกษตรกร" เพื่อเป็นจุดเชื่อมโยงให้เกษตรกรหันมาผลิตข้าวปลอดภัยมากขึ้นโดยใช้วิธี ลด ละ เลิก ใช้สารเคมีในนาข้าว ส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นภายในกลุ่มเพื่อเป็นกลไกต่อรองกับตลาด จัดตั้งโรงเรียนชาวนา และมีการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ โครงการปลูกข้าวปลอดภัยเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ของจังหวัดนครสวรรค์ ดังนั้นจึงได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่หลายฝ่าย เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด สำนักงานเกษตรจังหวัด สาธารณสุขจังหวัด สถานศึกษา กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มพ่อค้าข้าวโรงสีและตัวเกษตรกรซึ่งมีความสำคัญกับโครงการนี้อย่างยิ่ง

นายสายัณห์ กรีธาเวช ผู้ประสานงานเครือข่ายโรงเรียนชวานาจังหวัดนครสวรรค์ กล่าวว่า การประชุมสมัชชาสุขภาพเมื่อปี ๒๕๔๗ ได้นำไปสู่การขับเคลื่อนตัวเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว รวมทั้งการได้รับความร่วมมือจากหลาย ๆ องค์กรในท้องถิ่นเพื่อให้เป็นไปตามข้อเสนอจากการประชุมสมัชชาฯ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการผลิตที่ดีต่อสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภค ซึ่งจะเน้นการทำข้าวปลอดสารพิษ โดยมีผลสรุปของการประชุมในครั้งนั้น เป็นแนวทางสำหรับการดำเนินงานของเกษตรกรในปีต่อมา มีสาระสำคัญ อาทิ

๑. ส่งเสริมการรวมกลุ่มเรียนรู้ของเกษตรกรรายย่อยในโรงเรียนเกษตรกร เพื่อเพิ่มกลุ่มเกษตรกรที่ลด/ละ/เลิกใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรกรรมยั่งยืน เกษตรผสมผสาน และการหาทายาทเกษตรกรจากโรงเรียนชวานา

๒. การทำงานเป็นเครือข่ายของเกษตรกร เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การตลาดและธุรกิจชุมชน

๓. การจัดตั้งศูนย์พันธุ์ข้าวของกลุ่ม ให้สามารถพัฒนาคุณภาพข้าวที่พึ่งตนเองได้ เพื่อสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกร ให้อัจฉริยะ เข้าใจข้าว จนสามารถกำหนดทิศทางการปลูกข้าวได้เอง สามารถวางแผนพื้นที่ปลูกข้าวที่ตอบสนองความต้องการของตลาดได้

๔. ส่งเสริมและสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านเกษตรชีวภาพ เกษตรกรรมทางเลือก และเกษตรกรรมยั่งยืน

๕. หน่วยงานราชการและสถาบันการศึกษา ทำการศึกษาวิจัยความรู้ด้านชีวภาพ อย่างเป็นรูปธรรม เช่น สูตรปุ๋ยชีวภาพที่มีคุณภาพมาตรฐาน หรือปุ๋ยสูตรต่าง ๆ

๖. การตั้งกองทุนสนับสนุนและลดความเสี่ยง เพื่อสนับสนุนแก่เกษตรกรที่เริ่มเข้ามาทำเกษตรชีวภาพ เกษตรกรรมทางเลือก และเกษตรกรรมยั่งยืน

๗. การพัฒนาสูตรปุ๋ยชีวภาพ-อินทรีย์ โดยกระบวนการทดลองในแปลงสาธิต และส่งเสริมการผลิตในโรงเรียนระดับชุมชน

ก้าวแรกที่โรงเรียนชวานา..โรงเรียนนำร่องเกษตรกรพัฒนา

โรงเรียนเกษตรกรหรือที่ชาวบ้านในพื้นที่เรียกว่า "โรงเรียนชวานา" เป็นโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมการถอดองค์ความรู้ และการผลิตข้าวปลอดสารพิษของ

เครือข่ายเกษตรกรในพื้นที่ ภายใต้การดูแลของกลุ่มนครสวรรค์ฟอรัมและเครือข่ายเกษตรกร จังหวัดนครสวรรค์ ได้ทดลองจัดตั้งโรงเรียนเกษตรกรนาร่องในพื้นที่ ๔ อำเภอ คือ อำเภอเมือง บรรพตพิสัย แก้วลายและลาดยาว ขณะนี้ได้จัดตั้งไปแล้ว ๖ แห่ง โดยในปี ๒๕๔๔ จะมีการขยายพื้นที่ให้ครอบคลุมหมู่บ้านใกล้เคียงและต่างอำเภอ ซึ่งมีหลายหมู่บ้านแล้วที่มาขอรับรองเกษตรกรตำบลให้เปิดโรงเรียนชานาให้

วีรวัดณ์ นพพันธ์ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร วิทยากรอบรมการจัดตั้งโรงเรียนเกษตรกรบอกว่า กระบวนการเรียนรู้มีระยะเวลา ๔ เดือน รวมแล้วต้องเรียนทั้งหมด ๔ ครั้ง เพื่อให้ชาวบ้านมีเวลาได้มาแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้เพิ่มขึ้นอีก โดยมีการเรียนรู้ตั้งแต่เรื่องของแมลงทั้งที่เป็นศัตรูข้าวและแมลงศัตรูธรรมชาติ เมื่อชาวบ้านได้ข้อมูลจากการอบรมก็จะไปเรียนรู้ในพื้นที่นาตัวเอง แล้วนำกลับมาเล่าให้เพื่อนฟัง จากนั้นจะมาศึกษาเรื่องการใช้ปุ๋ยอินทรีย์แทนปุ๋ยเคมี รวมทั้งการทำสารชีวภาพจากสมุนไพรในท้องถิ่น เพื่อนำไปใช้แทนสารปราบศัตรูพืช การเรียนรู้จะทำความเข้าใจกับฤดูกาลทำนาของชาวบ้าน จนถึงการเรียนรู้ครั้งสุดท้าย นักเรียนจะมารวมกันในระยะที่มีการเก็บเกี่ยวผลผลิต

สมชาย เสนชัย เกษตรกรบ้านหนองตาบุงบอกว่า เข้ามาเรียนรู้เรื่องเกษตรกรปลอดสารพิษ เป็นยุคแรก ๆ ของหมู่บ้าน ตอนนั้นหลายคนไม่เชื่อว่าการลดการใช้ปุ๋ยใช้สารเคมีจะทำให้ได้ผลผลิตเท่ากับการทำนาแบบเดิม สำหรับผมแม้ผลผลิตจะลดลง แต่เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงที่ใช้ปุ๋ยเคมีจะสารปราบศัตรูพืช มันมีส่วนต่างให้เห็นชัดเจน เมื่อหักค่าใช้จ่ายแล้วเหลือเงินมากกว่า ที่สำคัญ ปู ปลา กุ้ง หอย ในนาก็กลับมาให้เราหากินได้ ดินมีความร่วนและนุ่ม ไม่แน่นเหมือนเมื่อก่อน สังเกตดูจะเห็นไส้เดือนตัวเล็ก ๆ เต็มไปหมด ซึ่งตอนที่ใช้สารเคมี สัตว์พวกนี้จะไม่เห็นเลย นอกจากนั้นสุขภาพยังดีขึ้น มีเวลาพักผ่อนอยู่กับครอบครัว จากเดิมที่ต้องเข้าไปดูแลนิตยาหญ้า และแมลงประมาณ ๑๐ ครั้งต่อการทำนา ๑ ฤดู

“ตอนนี้ยังไม่เป็นเกษตรกรปลอดสารพิษ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ผมใช้วิธีลด ละ เลิก ก็แทบจะไม่ใช้สารเคมี แต่ที่ยังเป็นปัญหาอยู่ก็คือ เรื่องหญ้าซึ่งต้องฉีดยาคุมหญ้าและหอยเชอรี่ระบาดหนัก อย่างไรก็ตามชาวบ้านก็พยายามที่จะคิดค้นสารชีวภาพเพื่อใช้ในการกำจัดหญ้าและหอยเชอรี่เป็นเป้าหมายที่เราต้องทำต่อไป”

สำหรับแปลงนาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนเกษตรกรของวิชาญ โรงอ่อน ทำนา ๒๕ ไร่ จากเดิมที่ใช้สารเคมีทุกอย่างจะได้ผลผลิตข้าวไร่ละ ๑ เกวียน แต่เมื่อหันมาทำเกษตรปลอดภัยแบบ ลด ละ เลิก ได้ข้าวลดลงเหลือ ๒๒ เกวียน แต่กลับมีรายได้เพิ่มขึ้น และไม่มีปัญหาสุขภาพหน้ามืดเหนื่อยง่ายเหมือนเมื่อช่วงที่ยังใช้สารเคมี โดยมีรายละเอียดค่าใช้จ่าย และรายได้เป็นไปตามข้อมูลดังนี้

รายละเอียด	วิธีการทำแบบเดิม	วิธีการทำแบบใหม่	ส่วนต่างที่เกิดขึ้น
ค่าเมล็ดพันธุ์	๓,๐๐๐ บาท	๓,๐๐๐ บาท	๐ บาท
ค่าน้ำมัน	๓,๒๐๐ บาท	๓,๒๐๐ บาท	๐ บาท
ค่ายาคูมถั่ว+ยาฆ่าตอย	๔,๐๐๐ บาท	๒,๐๐๐ บาท	๔,๐๐๐ บาท
ค่ายาฆ่าแมลง	๔๐,๐๐๐ บาท	-	๔๐,๐๐๐ บาท
ค่ารถเกี่ยว	๗,๐๐๐ บาท	๗,๐๐๐ บาท	๐ บาท
ค่าขนไปขาย	๒,๒๐๐ บาท	๒,๒๐๐ บาท	๐ บาท
ค่าปุ๋ยเคมี	๙,๓๗๕ บาท	๓,๗๕๐ บาท	๕,๖๒๕ บาท
ค่าวัสดุทำบุญน้ำหมัก	-	๑,๐๐๐ บาท	๑,๐๐๐ บาท
รวมรายจ่าย	๖๔,๗๗๕ บาท	๒๒,๑๕๐ บาท	
ได้ข้าว	๒๕ เกวียน	๒๒ เกวียน	๓ เกวียน
ขายเกวียนละ	๔,๗๕๐ บาท	๔,๗๕๐ บาท	
มีรายได้ทั้งหมด	๑๑๘,๗๕๐ บาท	๑๐๔,๕๐๐ บาท	
เหลือเงิน	๔๙,๔๗๕ บาท	๘๒,๓๕๐ บาท	

เมื่อสามารถลด ละ เลิก การใช้สารเคมีในนาข้าวได้แล้ว สมชายและเพื่อน ๆ ที่เข้ามาร่วมกลุ่มเกษตรปลอดภัย คิดที่จะจัดตั้งโรงสีเล็ก ๆ ในหมู่บ้านเพื่อทำการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์จากข้าวกล้องเพื่อให้ได้เมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพเก็บไว้ใช้เอง และสีข้าวบริโภคในชุมชน เนื่องจากปัจจุบันชาวนาของจังหวัดนครสวรรค์เกือบทั้งหมดทำนาเพื่อขาย แล้วซื้อข้าวคนอื่นมากิน และในอนาคตก็จะแปรรูปเป็นข้าวกล้องปลอดภัยขายเอง เพื่อไม่ให้ผูกติดกับตลาดมากเกินไป

มูลค่าเพิ่ม..ด้วยมาตรฐานคุณภาพ

คำบัน นพพันธ์ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร เล่าว่า ระบบการผลิตที่ได้ GAP คือ การเกษตรที่ดีที่เหมาะสม มีได้หมายความว่า ต้องเลิกใช้สารเคมีทั้งหมดแต่ใช้ในระยะเวลาที่พอเหมาะ ซึ่งกรมวิชาการเกษตรจะออกตรวจ ๓ ครั้ง คือ ครั้งแรกจะไปชี้แจงทำความเข้าใจกับชาวบ้าน ลงไปวิเคราะห์ ดิน น้ำ ในแปลงนา สอนเรื่องการใช้เคมี การจัดเก็บและการจดบันทึก ครั้งที่ ๒ ตรวจสอบการผลิตในแปลงนา การบันทึกของเกษตรกรตั้งแต่ต้นจนจบว่าแต่ละช่วงใช้สารอะไรไปบ้างและใช้กี่วัน ส่วนครั้งสุดท้ายจะเก็บผลผลิตตรวจปริมาณสารเคมีตกค้าง ถ้าไม่มีก็จะได้ใบรับรอง GAP

“ตามยุทธศาสตร์ของผู้ว่าฯ ใครได้ใบรับรอง GAP ถ้ามาขายข้าวที่ทำข้าวจะได้เพิ่มอีกเกวียนละ ๒๐๐ บาทจากราคาปกติ แต่สถานการณ์ที่เกษตรกรมาขาย ทำข้าวบางแห่งก็ทำตามที่ได้ตกลงไว้ แต่บางแห่งก็ไม่ได้ทำตามนั้น เขามาทบอกเราว่า บางคนมีใบรับรองแต่ก็ไม่เอาออกมาแสดงยืนยันเวลาขาย หรือบางแห่งก็ปฏิเสธไปเลย เพราะถือว่าข้าวดีที่นำมาขายมีปริมาณน้อย เมื่อนำมาเก็บก็ต้องกองรวมกันกับข้าวที่ใช้สารเคมี ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้ก็ไม่ได้ทำให้เกิดประโยชน์อะไรต่อระบบตลาด”

ส่วนลุงกรุ่น โตชัย ประธานกลุ่มผู้หมักชีวภาพ ต.ศาลเจ้าโก่ต้อ อ.ลาดยาวบอกว่า แม้จะมีปัญหาเรื่องตลาดและการขอใบรับรอง GAP จากกรมวิชาการเกษตร แต่อย่างน้อยในส่วนของชาวบ้านเองก็รู้ว่า เราสามารถสละสารเคมีอันตรายออกจากตัวเองได้ ซึ่งกลุ่มของเราก็มีการทำน้ำหมักชีวภาพควบคู่กับการลด ละ เลิกใช้สารเคมี การทำสารไล่แมลงจากสมุนไพรในท้องถิ่น เช่น จากหัวกลอย ใบสะเดา ตะไคร้หอม บอระเพ็ด ใบสาบเสือ และอีกหลาย ๆ สูตรที่ชาวบ้านคิดค้นกันขึ้นมาเอง ส่วนโครงการในอนาคตที่วางแผนกันไว้ คือ การขยายกลุ่มทำปุ๋ยและน้ำหมักชีวภาพ กลุ่มข่าวสารเพื่อช่วยเหลือเรื่องข้าวบริโภคในครัวเรือนโดยจ่ายแบบให้เครดิต ๒ เดือน กลุ่มน้ำมันเพื่อใช้ในเครื่องยนต์ทางการเกษตร ให้เป็นเครดิต ๔ เดือน และกลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ให้เครดิต ๔ เดือนเช่นกัน เพื่อให้เกษตรกรที่เข้ามารวมกลุ่มอยู่รอดและเกิดความเข้มแข็งในการรวมกลุ่มทำเกษตรปลอดภัย

สำหรับกลุ่มเกษตรกรปลอดสารพิษของลาดยาวยังมีปัญหาในเรื่องการใช้สารเคมี และสารฆ่าต้อเชื้อเหมือนที่อื่น ๆ ที่เข้าร่วมโครงการ จึงยังไม่สามารถทำข้าวปลอดสารพิษได้ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ องค์ความรู้และการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรการทำเกษตรปลอดสารพิษของจังหวัดนครสวรรค์หากจะพัฒนาให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย เกษตรกรจะต้องมีการรวมกลุ่มการผลิตที่เข้มแข็ง ประการหนึ่งเพื่อให้หลุดพ้นจากวงจรของการใช้สารเคมี และประการที่ ๒ สามารถพึ่งพาตนเองได้ ส่วนประการสุดท้ายสามารถต่อรองกับตลาดได้

นพ. สมพงษ์ ยุงทอง จากกลุ่มนครสวรรค์ฟอรั่ม เห็นว่าจำเป็นต้องมีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง ต้องมีทั้งคุณภาพและปริมาณ เรื่ององค์กรต้องใช้เวลา และต้องขยายการรวมกลุ่มของเกษตรกร ซึ่งนโยบายของรัฐบาลที่ส่งเสริมอาหารปลอดภัยสู่ครัวโลกก็น่าจะทำให้ขยายได้ดีขึ้น

ตกลงกันว่า ภายใน ๕ ปีถึงจะมีการซื้อขายกันล็อตใหญ่ ต้องมีลักษณะเป็นโคเวต้ามมีการซื้อขายแบบตลาดล่วงหน้า เพื่อให้ปริมาณข้าวปลอดสารพิษเกิดความมั่นคงในระบบ สมมติว่า เราจะค้าขายข้าวขนาดนี้จะต้องมีปริมาณที่มากเท่าใดถึงจะเพียงพอ

ด้าน คำบัน นพพันธ์ กล่าวว่า ปีนี้จะมีการขยายเครือข่ายเพิ่มขึ้นจากจุดเดิม เกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จในรุ่นแรก ๆ จะหลอมให้เขาเป็นวิทยากร เป็นพี่เลี้ยงแทนเราที่จะไปสอนเพื่อน ๆ ต่อ จุดแรกให้เป็นพื้นที่ที่ดูแลพื้นที่นอง ปีที่แล้วทำหนัก ๆ ในพื้นที่อำเภอลาดยาว บรรพตพิสัย แก้วเสียว และอำเภอเมือง ปีนี้จะขยายในหมู่บ้านข้าง ๆ ซึ่งจะได้จำนวนสมาชิกที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้นด้วย หลังจากที่มีการดำเนินงานช่วงแรกที่ให้ลด ละ เลิกสารเคมีเป็นไปตามเป้าหมาย และมีการจัดตั้งโรงเรียนเกษตรกรชุมชนแล้วขั้นตอนต่อไปจะมีการเพิ่มพื้นที่แปลงทดลอง เพื่อแบ่งพื้นที่นาส่วนหนึ่งให้เกษตรกรปลูกข้าวบริโภคกันเองในครัวเรือน

พรรณภัทร ใจเอื้อ อาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ กล่าวว่า เมื่อหลุดพ้นจากวงจรสารเคมีแล้วเกษตรกร ต้องรู้จักการทำเกษตรแบบยั่งยืนเพื่อให้เกิดความอยู่รอด โดยเฉพาะการทำเกษตรแบบผสมผสาน ปลูกพืชผักสวนครัว ไม้ผลสลับกันไป ซึ่งชาวบ้านจะ

ลดต้นทุนการผลิตและการบริโภคลงได้ แต่ต้องใช้เวลาานเพราะเกษตรกรในพื้นที่เคยชินกับการใช้สารเคมีมานานถึง ๓๐ ปี และระบบการเกษตรที่ยังเน้นผลิตเพื่อขายตลาด จึงเป็นปัญหาอยู่มากหากจะพัฒนาพื้นที่ทำนาบริเวณนี้ให้เป็นเกษตรปลอดภัย ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์

บทเรียนจาก "ข้าวกับสุขภาพะเกษตรกร"

จะเห็นว่าในรอบ ๑ ปีที่ผ่านมาหลังจากการจัดเวทีสมัชชาสุขภาพปี ๒๕๔๗ จังหวัดนครสวรรค์ ความก้าวหน้าที่เห็นเด่นชัดสำหรับการทำข้าวปลอดภัย คือ

๑. มีการจัดตั้งโรงเรียนเกษตรกรตามแผนที่ได้วางไว้ร่วมกัน และในปี ๒๕๔๘ ก็จะมีการขยายการตั้งโรงเรียนเกษตรกรไปสู่หมู่บ้านที่อยู่ใกล้เคียง และต่างอำเภอ

๒. จากการจัดตั้งโรงเรียนเกษตรกรทำให้ชาวบ้านที่เข้ามาอบรมได้แลกเปลี่ยนข้อมูลในการทำเกษตรปลอดภัยซึ่งกันและกัน ที่สำคัญมีการเข้าไปศึกษาดูงานในต่างอำเภอ และต่างจังหวัด ทำให้ชาวบ้านนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการปลูกข้าวของตนเอง

๓. ฝึกชาวบ้านให้เป็นพี่เลี้ยงเพื่อดูแลให้คำปรึกษากับพื้นที่ใกล้เคียงที่สนใจจะเข้าร่วมโครงการ โดยจะให้อธิปไตยให้เห็นในพื้นที่จริง ๆ ว่าการไม่ใช้สารเคมีเกิดประโยชน์ในด้านใดบ้าง

๔. กระบวนการลด ละ เลิกใช้สารเคมีเป็นไปในทางบวก ชาวบ้านให้ความร่วมมือดี เหลือเพียงสารคุมหญ้า และหอยเชอรี่ที่ยังต้องใช้สารเคมีซึ่งเกษตรกรกำลังคิดค้นวิธีจัดการแบบชีวภาพ

๕. มีการทำน้ำหมักชีวภาพจากสมุนไพรในท้องถิ่นเป็นสารไล่แมลงใช้แทนสารฆ่าแมลง และทำปุ๋ยหมักปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีในนาข้าว

๖. มีความก้าวหน้าเรื่องการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์โดยการเพาะพันธุ์จากข้าวกล้องเพื่อให้ได้พันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพ

๗. เกษตรกรมีสุขภาพดีขึ้น อาหารธรรมชาติในนา และแร่ธาตุความอุดมสมบูรณ์ของดินกลับฟื้นคืนมาอีกครั้ง

๘. เกิดการยอมรับของหน่วยราชการจนเกิดความร่วมมือและสนับสนุน การดำเนินงานของเครือข่ายเกษตรกร เช่น นายก อบจ. นครสวรรค์ สนับสนุนเงินกองทุน การตั้งโรงงานปุ๋ย การทำเกษตรปลอดภัย และการฝึกอบรมต่าง ๆ ส่วนผู้ว่าฯ ซีอีโอ สนับสนุนงบประมาณผ่านมหาวิทยาลัยราชภัฏภายใต้โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน ในส่วนของเกษตรกรทำนาจังหวัดนครสวรรค์จำนวน ๑,๗๖๖,๐๐๐ บาท โดยมีกิจกรรมหลัก ในการตั้งกลุ่มโรงเรียนชาวนา ๓๐ กลุ่ม การอบรม/จัดตั้งศูนย์ผลิตพันธุ์ข้าวคุณภาพสูง และการพัฒนาทักษะการจัดการความรู้

ปัจจัยที่ยังเป็นปัญหาต่อการปลูกข้าวปลอดภัย

๑. การระบาดของนกของหอยเชอรี่เป็นเหตุสำคัญที่ทำให้ประชาชนไม่สามารถเลิก ใช้สารเคมีได้ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์

๒. ผู้นำท้องถิ่นบางพื้นที่ยังไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควรทำให้กระบวนการสร้างความ เข้มแข็งในกลุ่มเกษตรกรยังไม่มั่นคง

๓. ทศนคติการใช้สารเคมีแบบเดิม ๆ ยังคงเป็นแบบปฏิบัติของชาวบ้านในท้องถิ่น ทำให้หลาย ๆ คนไม่มั่นใจกับวิธีการลด ละ เลิกใช้สารเคมีว่าจะยังทำให้เกษตรกรได้ผลผลิต ตามที่ต้องการหรือไม่

๔. ผลผลิตข้าวอินทรีย์ที่ทำออกไปมีปริมาณน้อย ทำให้ไม่สามารถไปกำหนดราคาใน กลไกของตลาดได้ และผู้รับซื้อข้าวส่วนใหญ่ก็ยังไม่ให้ความร่วมมือที่จะซื้อข้าวในราคาเพิ่มขึ้น จากปกติหากเกษตรกรมีใบรับรอง GAP

๕. การจัดตั้งกลุ่มยุวเกษตรกรยังไม่มีความคืบหน้า เพราะขึ้นอยู่กับผู้บริหารของ โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญ พื้นที่ในโรงเรียนไม่เพียงพอ และบางแห่งแม้จะมีการ เริ่มทำแล้วแต่ขาดการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

อนึ่ง ในการประชุมเวทีสาธารณะเพื่อเอาชนะความยากจน จังหวัดนครสวรรค์เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาวนาจังหวัดนครสวรรค์ วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๔๘ ที่โรงแรมเอ็นเอสซี จังหวัดนครสวรรค์ มีสมาชิกเครือข่ายเกษตรกรร่วมประชุมกว่า ๒๐๐ คน มีข้อตกลงร่วมกันว่า “จะร่วมกันตั้งโรงเรียนชาวนา พัฒนาพันธุ์ข้าว จัดตั้งโรงงานปุ๋ย และเรียนรู้การค้าข้าว

กรณีตัวอย่าง (๔) : เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก เปิดทางสู่สารเคมี-เพื่ออาหารปลอดภัย

กบ่ากบ

สมัชชาสุขภาพเป็นเวทีสาธารณะที่ให้ทุกภาคส่วนเข้าร่วมในการสะท้อนปัญหาและเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหาที่กระทบต่อสุขภาพ ทั้งที่เป็นรูปธรรมในพื้นที่และข้อเสนอเพื่อการปรับเปลี่ยนนโยบาย ซึ่งใน (ร่าง) พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ... หมวด ๖ แนวนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านสุขภาพ ส่วนที่ ๑ การส่งเสริม สุขภาพ มาตรา ๖๗ (๑๐) ว่าด้วย "ส่งเสริมการพัฒนาเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมีและควบคุมการใช้สารเคมีในทุกภาคส่วน" ดังนั้นในเวทีสมัชชาสุขภาพแห่งชาติปี ๒๕๕๖ จึงมีเวทีห้องย่อยที่เกี่ยวข้องกับมาตราดังกล่าว ๒ เวทีด้วยกัน ได้แก่ (๑) สมัชชาสุขภาพว่าด้วย "เกษตรที่เอื้อต่อสุขภาพ" ที่เกิดจากการทำงานร่วมกันของเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก แผนงานวิจัยและพัฒนา นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพและระบบการประเมินผลกระทบทางสุขภาพ (HPP-HIA) สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) และภาคีภาคส่วนต่าง ๆ (๒) สมัชชาสุขภาพว่าด้วย "อาหารปลอดภัยเพื่อสุขภาพอย่างยั่งยืน" ที่เกิดจากการทำงานของสำนักงานสนับสนุนการพัฒนายุทธศาสตร์แห่งชาติด้านอาหาร (สยอ.) ร่วมกับเครือข่ายภาคี ข้อเสนอจากทั้ง ๒ เวทีย่อยได้ถูกนำเสนอในที่ประชุมคณะกรรมการปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (คปรส.) ซึ่งที่ประชุม คปรส. มีมติให้ทั้ง ๒ ประเด็นเดิมมีการดำเนินงานร่วมกัน เปลี่ยนเป็นประเด็น "อาหารและเกษตรเพื่อสุขภาพ" และได้แต่งตั้งคณะกรรมการศึกษานโยบายและยุทธศาสตร์ด้านสุขภาพ เพื่อพัฒนาข้อเสนอที่ได้จากเวทีสมัชชาสุขภาพและหาทางผลักดันให้เกิดผลทางปฏิบัติต่อไป

และเพื่อเป็นการสนองตอบนโยบายรัฐบาลที่ได้ประกาศให้ "ปี ๒๕๔๗ เป็นปีแห่งอาหารปลอดภัย" ประเด็น "อาหารและเกษตรเพื่อสุขภาพ" จึงถูกหยิบยกขึ้นเป็นประเด็นหลักในปี ๒๕๔๗ และมีการแต่งตั้งคณะทำงานขึ้นมารับผิดชอบในการดำเนินงาน ซึ่งจากการสังเคราะห์ผลงานที่ผ่านมา คณะทำงานได้พบว่า ต้นเหตุแห่งปัญหาของความปลอดภัยของอาหารอยู่ที่ "สารเคมีทางการเกษตรตั้งแต่ระบบการผลิตต้นทาง" ที่มีการใช้อยู่ในปริมาณมาก ทั้งมีปริมาณการนำเข้าสูงขึ้นทุกปี และเมื่อมีการวิเคราะห์ด้วยหลักเศรษฐศาสตร์การเมืองแล้ว สารเคมีทางการเกษตร ถือเป็นปัจจัยภายนอกที่ทำให้ต้นทุนการผลิตของภาคเกษตรกรรมเพิ่มมากขึ้นอย่างมหาศาล ทั้งต้นทุนด้านเงินลงทุน ต้นทุนด้านคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและผู้บริโภค รวมไปถึงต้นทุนทางสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรที่สูญเสียไป ทำให้คณะทำงานได้วางเป้าหมายการดำเนินงานมุ่งตรงไปในเรื่อง "ภัยคุกคามจากสารเคมีทางการเกษตร"

ด้วยเรียนรู...สู่การปรับเปลี่ยนระบบงาน

เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกเป็นหนึ่งในคณะทำงานสมัชชาสุขภาพปี ๒๕๔๗ ประเด็น "อาหารและเกษตรเพื่อสุขภาพ" จากการดำเนินงานในปี ๒๕๔๖ ที่ได้มีการจัดตั้งคณะทำงานด้านสารเคมีทางการเกษตรเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกขึ้น ที่ประกอบด้วยเครือข่ายภาคีส่วนกลางและภูมิภาค มีการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงาน สถาบัน/องค์กรทั้งภาควิชาการ ภาคปฏิบัติและส่วนสนับสนุนต่าง ๆ เพื่อติดตามงานด้านสารเคมีทางการเกษตรในพื้นที่ เช่น การเฝ้าระวังสารเคมีทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้น ปริมาณและการใช้สารเคมีของเกษตรกร การเผยแพร่ความรู้แก่เกษตรกร และการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน เป็นต้น ที่ใช้เป็นข้อมูลนำเข้าในเวทีสมัชชาสุขภาพแห่งชาติปี ๒๕๔๖

และจากข้อมูลดังกล่าว ทำให้คณะทำงานสมัชชาสุขภาพฯ ได้เลือกที่จะมุ่งการดำเนินงานในปี ๒๕๔๗ ไปที่ "มาตรการการควบคุมสารเคมีทางการเกษตร" และ "มาตรการควบคุมการตลาดสารเคมีทางการเกษตร" แต่ให้มีการดำเนินงานในรูปแบบงานวิจัยเชิงวิชาการในพื้นที่ที่เข้มข้นขึ้นจากปีที่แล้ว

ตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นพื้นที่กรณีศึกษาเพื่อสะท้อนปัญหาการโฆษณาและส่งเสริมการขายสารเคมีทางการเกษตรระดับพื้นที่ ของเครือข่ายเกษตรกรกรมทางเลือกภูมินิเวศน์ขอนแก่น เนื่องจากพื้นที่แห่งนี้เป็นที่ที่มีการเพาะปลูกผักเพื่อส่งผลผลิตออกไปหล่อเลี้ยงชาวจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดใกล้เคียงมากเป็นอันดับต้น ๆ และมีพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรสูงเข้มข้นติดต่อกันมานานมาก อีกทั้งเป็นพื้นที่ที่หลายองค์กรทั้งที่เป็นองค์กรทางวิชาการ องค์กรสนับสนุนและองค์กรพัฒนาเอกชนเข้าไปทำงานร่วมกับเกษตรกร เช่น สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) โครงการผักปลอดภัยจากสารพิษจังหวัดขอนแก่นที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นต้น

แต่เดิม เป้าหมายการทำงานของเครือข่ายเกษตรกรกรมทางเลือก คือ การส่งเสริมให้เกษตรกรมีระบบการผลิตทางเลือกต่าง ๆ ที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ไม่ได้พูดถึงเรื่องสารเคมีทางการเกษตร ทั้งที่มีความเกี่ยวข้องกันอย่างแนบแน่นกับชีวิตเกษตรกรและผู้บริโภคอย่างแยกจากกันไม่ได้ ซึ่งเครือข่ายฯเองได้มองย้อนกลับไปแล้วพบว่า การไม่พูดถึงสารเคมีทางการเกษตรนั้นเป็นการละเลยอย่างใหญ่หลวง ภายหลังที่ได้เรียนรู้จึงตระหนักว่าถ้าจะพูดถึงเรื่องการเกษตร สารเคมีทางการเกษตร คือ สิ่งที่ต้องพูดถึงในอันดับต้น ๆ

ข้อพิสูจน์จากพื้นที่

ภายหลังเวทีสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ปี ๒๕๔๗ เครือข่ายเกษตรกรกรมทางเลือกภาคอีสาน ได้เข้าไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ตำบลบึงเนียมอีกครั้งพบว่า เกษตรกรยังคงใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างแพร่หลายเช่นเคย ทั้งปุ๋ยเคมี ปุ๋ยยูเรีย ธาตุสารอาหารสำหรับพืชบางชนิด สารเคมีกำจัดศัตรูพืช สารเคมีทางการเกษตร ที่ถูกแบนไปแล้วบางรายการ เช่น โพลีตอน ยังมีขายในร้านขายวัสดุอุปกรณ์ทางการเกษตร เพียงแต่ถูกย้ายจากหน้าร้านไปอยู่หลังร้านเท่านั้น ซึ่งก็เป็นที่รู้กันระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย และถึงแม้หน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่เฝ้าระวังเรื่องนี้โดยเฉพาะก็ยังไม่สามารถเข้าไปจัดการได้อย่างเด็ดขาด เนื่องจากร้านค้าเหล่านี้มีอำนาจต่อรองค่อนข้างสูงและเมื่อวิเคราะห์จากข้อมูลแล้วพบว่า สาเหตุที่เกษตรกร

ยังคงใช้สารเคมีทางการเกษตรเหล่านี้ เนื่องจากความเคยชินและหวังผลกำไรของเกษตรกรเป็นหลัก ทั้งนี้ยังมีเกษตรกรส่วนหนึ่งที่ต้องการเลิกใช้สารเคมีทางการเกษตร เพียงแต่ยังไม่แน่ใจว่าหลังจากเลิกใช้แล้วพืชผักซึ่งเป็นเสมือนสิ่งหล่อเลี้ยงชีวิตจะเป็นอย่างไร

สมเจตน์ ไชยลาภ เครือข่ายเกษตรกรกรรมทางเลือก ภูมินิเวศน์ขอนแก่น กล่าวว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญของการเปลี่ยนแปลง จากการเก็บข้อมูลพบว่าเกษตรกรที่ใช้สารเคมีฯ โดยไม่ได้คำนึงถึงสุขภาพของตนเอง ไม่ได้คำนึงถึงสารพิษที่ตกค้างที่ผู้บริโภคจะได้รับว่าส่งผลอย่างไร สารเคมีฯใช้แล้วได้ผลก็จะถูกนำมาใช้อีกครั้ง และจะถูกเปลี่ยนไปเมื่อใช้ไม่ได้ผล สิ่งที่ตามมาคือ การมองหาสารเคมีตัวใหม่ที่มีความเข้มข้นสูงขึ้นเรื่อย ๆ โดยไม่คิดว่าจะมีอันตรายมากแค่ไหน ดังนั้นเราต้องสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพิษภัยของสารเคมีฯ และสร้างความเชื่อมั่นให้กับเกษตรกรว่า ระบบการผลิตไม่จำเป็นต้องใช้สารเคมีทางการเกษตร และมีผลดีต่อสุขภาพ ตลอดจนถึงต้นทุนในการผลิตที่จะต่ำลงอีกหลายเท่า

บ้านบึงไคร์นุ่น เป็นพื้นที่หนึ่งในตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ที่เครือข่ายฯ เข้าไปทำงานร่วมกับชาวบ้าน แรกเริ่มมีเกษตรกรเข้าร่วมเพียง ๓ คน ซึ่งเกษตรกรทั้ง ๓ พุดชัดเจนนว่า ต้องการเลิกใช้สารเคมีทางการเกษตร เมื่อเกษตรกรมีความชัดเจน การทำงานจึงเริ่มตั้นขึ้น ด้วยการตระเวนดูงานตามพื้นที่ต่าง ๆ เรียนรู้ระบบเกษตรกรรมยั่งยืน และเทคนิคต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องใหม่ของเกษตรกร หลังจากที่ได้ดู งานตามพื้นที่ต่าง ๆ กลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการได้ร่วมกันทำแปลงสาธิตเพื่อนำความรู้ ที่ได้มาทดลอง

ถึงตอนนี้เกษตรกรจะเรียนรู้ว่าระบบนิเวศเป็นอย่างไร แมลงที่เป็นศัตรูพืชนั้นมีวงจรชีวิตอย่างไร ช่วงไหนที่เหมาะสมแก่การกำจัด เช่น เรียนรู้ว่าหนอนที่กัดกินใบผักเกิดจากผีเสื้อกลางคืนชนิดหนึ่งที่มาวางไข่บนใบผัก การที่จะจัดการกับหนอนเหล่านี้ได้ก็ต้องจัดการกับผีเสื้อ โดยการนำกากน้ำตาลผสมกับน้ำหมักใส่เข้าไปในขวดน้ำเจาะรู เมื่อผีเสื้อได้กลิ่นก็จะมาวางไข่ในขวดแทนการวางไข่บนใบผัก หรือการดูแลแมลงที่เป็นประโยชน์ต่อพืชผักว่าจะทำอย่างไรให้มีแมลงเหล่านี้อยู่ในแปลงผักของตัวเอง เรียนรู้เรื่องเทคนิคทดแทน เช่น การผลิตน้ำหมักจากหญ้าเพื่อนำไปรดผักเพื่อไล่แมลงศัตรูพืช

บัณฑิต ปิยะศิลป์ เครือข่ายเกษตรกรกรมทางเลือกภาคอีสาน กล่าวว่า จากการทำงานในพื้นที่เราพบว่า ปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรชุมชนเข้มแข็งมั่งคั่งต้องใช้สารเคมีทางการเกษตรต่อเนื่องยาวนานกว่า ๓๐ ปี มา จากเรื่องเศรษฐกิจเป็นหลัก เนื่องจากเกษตรกรเหล่านี้มีชีวิตผูกอยู่กับแปลงผัก ซึ่งแต่ละปีสามารถทำเงินจากที่ดินเพียง ๒ ไร่ ได้มากกว่าหนึ่งแสนบาท และทำติดต่อกันยาวนานกว่า ๓๐ ปี การที่เราจะเข้าไปเปลี่ยนแปลงอะไรนั้น จึงเป็นเรื่องยาก แม้จะรู้ว่าการใช้สารเคมีทางการเกษตรเป็นอันตรายต่อสุขภาพแค่ไหนก็ตาม รายได้จากการขายผักเป็นแรงจูงใจที่น่ากลัว

ข้อเท็จจริงประการหนึ่งคือ เกษตรกรที่ปลูกผักและใช้สารเคมีนั้น ไม่กินผักที่ตนเองปลูกขาย แต่จะกินจากแปลงผักเล็ก ๆ ข้างบ้านที่ไม่ได้ใช้สารเคมี ดังนั้น ต้องสร้างกระบวนการที่เกษตรกรวิเคราะห์ได้ว่าสารเคมีทางการเกษตรเป็นอันตรายต่อสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภคอย่างไร ต้องตัดพ่อค้าคนกลางซึ่งเป็นผู้กำหนดตลาดออกไปให้ได้มากที่สุด และต้องสร้างตลาดที่เป็นทางเลือกให้กับทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค *การทำงานเหล่านี้ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการเข้าร่วมในเวทีสมัชชาสุขภาพ*

เปลี่ยนพลวัต-เปลี่ยนชีวิตผู้บริโภค

ช่องทางการจัดจำหน่ายเป็นอีกส่วนหนึ่งที่จะสอดคล้องกับการส่งเสริมให้เกษตรกรเลิกใช้สารเคมีทางการเกษตร ซึ่งในส่วนนี้ทางเครือข่ายฯ ได้ช่วยหนุนเสริมโดยการแนะนำให้เกษตรกรทำบรรจุภัณฑ์ที่บอกชื่อกลุ่ม ส่งตามร้านขายผักปลอดสารพิษในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น นอกจากนี้ เครือข่ายได้ประสานกับเจ้าของตลาดในเมืองขอนแก่นจนได้พื้นที่ขาย แล้วให้เกษตรกรร่วมกันนำผลผลิตที่ได้ไปจำหน่าย ซึ่งผักที่นำมาขายในแผงนี้ต้องเป็นผักปลอดสารพิษจริง ๆ เพราะจะมีเจ้าหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพตลอดเวลา

ในอนาคตมีการวางแผนร่วมกันว่าจะจัดทำตลาดสีเขียว เพื่อเป็นแหล่งจำหน่ายผลผลิตปลอดสารพิษที่ผลิตได้ และให้เกษตรกรพบกับผู้บริโภคโดยตรง ลดขั้นตอนของพ่อค้าคนกลางที่จะเข้ามากำหนดตลาด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกำลังการผลิตและการวางแผนการผลิตร่วมกันของเกษตรกร

การขยายงานในพื้นที่บ้านบึงไคร์นุ่นนั้น เป็นการขยายอย่างค่อยเป็นค่อยไปอย่างไรก็ตามยังมีเกษตรกรที่สนใจอยากปรับเปลี่ยนตัวเองเช่นกัน ซึ่งจะมีเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการคอดีเป็นที่เลี้ยง และใช้แปลงสาธิตผักปลอดสารเคมีทางการเกษตร เป็นแหล่งเรียนรู้ร่วมกัน วันนี้พื้นที่บ้านบึงไคร์นุ่นมีเกษตรกรที่หันหลังให้กับสารเคมีฯ ซึ่งเริ่มต้นจากเกษตรกรเพียง ๓ คนขยายเป็น ๒๕ คนแล้ว

นอกจากนี้เครือข่ายฯ ยังได้สนับสนุนให้มีการพัฒนาความร่วมมือระหว่างเกษตรกรกับองค์กรปกครองท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) โดยสนับสนุนให้กลุ่มเกษตรกรที่ร่วมโครงการ ทำโครงการเสนอขอการสนับสนุนจาก อบต.บึงเนียม ในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์และปัจจัยการผลิตอื่น ๆ เพื่อพัฒนาแปลงสาธิต เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของเกษตรกรอื่น ๆ ซึ่งเบื้องต้นทาง อบต.บึงเนียมเห็นชอบในหลักการแล้ว

ข้อค้นพบ

สิ่งที่ทุกฝ่ายเห็นร่วมกันว่า เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้สารเคมีทางการเกษตรแพร่หลายในพื้นที่ต่าง ๆ คือ การทำการตลาดของบรรดาบริษัทจัดจำหน่ายสารเคมีทางการเกษตรที่รุกเข้าไปถึงตัวเกษตรกร ป้ายโฆษณาอวดอ้างสรรพคุณมีให้เห็นตามต้นไม้ใหญ่ทั้งริมถนนและไร่นา แคนั้นยังไม่พอ เกษตรกรจะเปิดวิทยุฟังเพลงให้สบายใจ ผู้จัดการรายการวิทยุบางรายยังคงพูดถึงสารเคมีกรอกหูราวกับไม่รู้ว่ สุขภาพเกษตรกรและผู้บริโภคจะเป็นอย่างไรหากใช้สารเคมีทางการเกษตรเหล่านั้น ประการสำคัญ คือ บรรดาสารเคมีทางการเกษตรเหล่านี้เดินทางเข้าสู่ประเทศไทยประหนึ่งว่าเป็นผู้มีพระคุณต่อเกษตรกร ดังจะเห็นได้จากภาษีการนำเข้าที่มีค่าต่ำจนย ทั้งที่มียอดการนำเข้าประเทศจำนวนมาก คำอวดอ้าง ชวนเชิญ และเปิดโอกาสเหล่านี้ ดอกย้ำให้เกษตรกรต้องติดอยู่ในกรอบแห่งวิถีการเกษตรโดยใช้สารเคมีฯ ต่อไป

ไม่ว่าหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนจะรณรงค์เรื่องการใช้สารเคมีมากมายแค่ไหนก็ตาม หากยังปล่อยให้มีการโฆษณาชวนเชื่อเข้าถึงตัวเกษตรกร และยังมีการนำเข้าอยู่ต่อไป ก็เป็นเรื่องยากที่จะบอกให้เกษตรกรเลิกใช้สารเคมีทางการเกษตรได้ ดังนั้นการยกเลิกการโฆษณาและส่งเสริมการขายสารเคมีจึงเป็นคำตอบที่ทุกฝ่ายเรียกร้องตลอดหลายปีที่ผ่านมา

สร้างเครือข่ายเชิงวิจัย-เป็นกำลังสู่สารเคมี

กระบวนการหนึ่งที่เกิดขึ้นภายหลังเวทีสมัชชาสุขภาพ คือ การเชื่อมร้อยหน่วยงาน และองค์กรจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่ทำงานในพื้นที่ภาคอีสาน โดยเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาคอีสานและองค์กรพันธมิตรได้มีข้อตกลงร่วมกันว่า จะต้องมีการพบปะแลกเปลี่ยนความรู้ข่าวสารและประสบการณ์การทำงานทุก ๒ เดือน โดยสัญจรไปตามพื้นที่ต่าง ๆ ดังเช่น ที่จังหวัดมหาสารคาม มีองค์กรหลากหลายเข้าร่วมประชุม อาทิ เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาคอีสาน มหาวิทยาลัยขอนแก่น โรงพยาบาลมหาสารคาม สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข เครือข่ายประชาคมสุขภาพจังหวัดมหาสารคาม มีการหยิบยกเรื่องสถานการณ์สารเคมีทางการเกษตรขึ้นมาเป็นหัวข้อสนทนา นำเอาประสบการณ์ความล้มเหลวจากการใช้สารเคมีทางการเกษตรของพี่น้องเกษตรกรภาคเหนือ การใช้สารเคมีเอนโดซัลแฟนของเกษตรกรภาคกลางมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ นอกจากนี้ยังมี การให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพสารเคมีการเกษตรที่ติดอยู่ข้างภาชนะบรรจุ เช่น สีที่บอกระดับความเป็นพิษ ชื่อการค้า ชื่อสามัญ นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยขอนแก่นได้ย้ำถึงอันตรายที่เกิดจากการใช้สารเคมี ทั้งที่เกิดกับตัวเกษตรกรและผู้บริโภค

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) ที่เป็นองค์กรร่วมในคณะทำงานสมัชชาสุขภาพประเด็น "อาหารและเกษตรเพื่อสุขภาพ" ก็ได้รับเอาข้อเสนอจากสมัชชาสุขภาพมาขับเคลื่อนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น เช่นที่ ตำบลดอนหัน อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น เป็นพื้นที่หนึ่งที่ สวรส. เข้าไปทำงานร่วมกับเกษตรกรในชุมชน โดยร่วมกันผลักดันให้มีการนำโครงการรณรงค์เลิกใช้สารเคมีเข้าไปอยู่ในแผนงานประจำปีของ อบต.ดอนหัน โดยจัดให้มีการประชุมร่วมกันระหว่างเกษตรกร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเกษตรกรที่มีประสบการณ์การทำเกษตรแบบไม่พึ่งพิงสารเคมี เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และระดมความคิด ก่อนที่จะผลักดันเข้าสู่แผนประจำปีของ อบต.ต่อไป และด้วยความที่เนื้อหาของ สวรส. เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ ดังนั้น สวรส. จึงได้มีการผลิตงานวิชาการเกี่ยวกับสารเคมีทางการเกษตรเพื่อเผยแพร่ให้แก่ผู้ที่สนใจนำไปใช้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมอีกทางหนึ่ง

การหนุนเสริมจากนโยบายระดับชาติ

ในวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๔๘ คณะรัฐมนตรี ยังได้มีมติเรื่อง "การส่งเสริมเกษตรอินทรีย์" โดยรับทราบตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์เสนอเกี่ยวกับการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ เนื่องจากขณะนี้ภาคเอกชนและเกษตรกรในหลายพื้นที่ได้ให้ความสนใจในการทำเกษตรอินทรีย์ (organic) เพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะสอดคล้องกับข้อเสนอของสมัชชาแห่งชาติเกี่ยวกับนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านสุขภาพ ประเด็นอาหารและเกษตร เพื่อสุขภาพที่คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๔๘ เห็นชอบข้อเสนอดังกล่าว แต่การดำเนินการยังไม่ได้รับการสนับสนุนดูแลจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องเพียงพอเท่าที่ควร จึงเห็นควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมวิชาการเกษตรรีบ ไปพิจารณาดำเนินการต่อไป และเห็นชอบให้รองนายกรัฐมนตรี (นายพินิจ จารุสมบัติ) รับเรื่องนี้ไปพิจารณาร่วมกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แล้วดำเนินการต่อไป

จากการจัดเวทีเตรียมการสมัชชาสุขภาพท้องถิ่นย่อย "อาหารและเกษตรเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข" เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๔๘ ผู้แทนหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องได้รายงานถึงนโยบายระดับชาติที่สอดคล้องกับทิศทางดำเนินงานของสมัชชาสุขภาพและมีพัฒนาการขึ้นในระยะเวลาที่ผ่านมาดังนี้ ในส่วนนโยบายอาหารปลอดภัยนั้น นายกรัฐมนตรีได้สั่งการในการติดตามความคืบหน้างานเมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๔๘ ในประเด็นสำคัญ ๆ หลายเรื่อง ได้แก่ ให้ความสำคัญสร้างพันธมิตรสร้างความตระหนักและระมัดระวังการเลือกบริโภคอาหารแก่ผู้บริโภครวมทั้งสร้างวัฒนธรรมอาหารปลอดภัยทั้งในการบริโภคและการผลิต พร้อมไปกับการสนับสนุนการใช้ชุดทดสอบอาหารเบื้องต้นและเพิ่มหน่วยตรวจสอบเคลื่อนที่ โดยเห็นชอบกับบทบาทการมีส่วนร่วมของเยาวชนในโครงการอาหารปลอดภัย ให้สร้างระบบทวนสอบกลับและการตรวจสอบอาหารอย่างเข้มงวดทั้งที่นำเข้าและส่งออก เห็นด้วยกับนโยบายเปิดเสรีร้านจำหน่ายเนื้อสัตว์แช่แข็งโดยกำกับดูแลอาหารปลอดภัยทั้งที่ตลาดสด โรงฆ่าสัตว์และกระบวนการขนส่งอาหาร ในเรื่องการพิจารณากฎหมาย นายกรัฐมนตรีสั่งการให้ยกเลิกกฎหมายที่ไม่จำเป็น โดยเฉพาะกฎหมายที่ลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน ขอให้คินอำนาจแก่ประชาชน ให้อำนาจผู้ซื้อเป็นผู้กำหนด

ส่วนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์นั้นได้พัฒนาโครงการเพื่อมุ่งสู่เป้าหมาย
'ลดการใช้สารเคมีการเกษตรลงร้อยละ ๕๐ ในเวลา ๔ ปี' ขณะที่ วาระเกษตรอินทรีย์แห่ง
ชาติได้ดำเนินไปโดยมีภาคีเข้าร่วมหลายภาคส่วน มีการกำหนดเป้าหมายปรับเปลี่ยนระบบ
การผลิตจากเกษตรเคมีเป็นเกษตรอินทรีย์ใน 4 ปี (๒๕๔๙-๑๔๕๑) ครอบคลุมพื้นที่ ๘๕
ล้านไร่ เกษตรกร ๓.๔ ล้านราย แบ่งเป็นระดับเกษตรอินทรีย์เต็มรูปแบบ ๑ ล้านไร่ ระดับ
พัฒนาสู่เกษตรอินทรีย์ (ใช้ผลิตภัณฑ์ชีวภาพร้อยละ 50) ๑๐ ล้านไร่ และระดับริเริ่ม (ใช้ผล
ภัณฑ์ชีวภาพ ร้อยละ ๒๕) ๗๔ ล้านไร่

การเห็นชอบในข้อเสนอสมัชชาสุขภาพของคณะรัฐมนตรีนับเป็นเพียงจุดเริ่มต้น
ของการดำเนินงานในภาคนโยบายที่จะสานให้เกิดผลต่อระบบอาหารและเกษตรเพื่อสุขภาพ
โดยทุกภาคส่วนจำเป็นต้องร่วมกันอย่างกัลยาณมิตรที่จะช่วยกันติดตาม เผ่าดู เสนอแนะ
และลงมือทำในส่วนที่ตนเกี่ยวข้อง

อาหารและเกษตรเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข

ในเวทีสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ปี ๒๕๔๘ ห้องย่อยที่ ๓ วันที่ ๗ กรกฎาคม
๒๕๔๘ คงจะเป็นเวทีที่ภาคีเครือข่ายได้มาร่วมใจกันทบทวนสิ่งดีงามที่เกิดขึ้นจากเวลาที่
ล่วงเลยไป เพื่อร่วมกันติดตามผลการดำเนินงานตามเจตนารมณ์ร่วมของสมัชชาสุขภาพ
แห่งชาติปี ๒๕๔๗ และที่สำคัญคือเป็นเวทีเชื่อมร้อยการขับเคลื่อนงานของเครือข่ายชุมชน
หน่วยงานทั้งระดับพื้นที่ จนถึงการจัดการที่ควรเป็นในระดับชาติโดยเริ่มจากแผนภูมิเครือ
ข่ายงานที่ได้ร่วมกันก่อเติมไว้ในเวทีเตรียมการสมัชชาอยู่เย็นเมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๔๘
เพื่อให้เกิด 'อาหารและเกษตรเพื่อสุขภาพ' นำสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขของสังคมต่อไป

โครงการสับขาสุขภาพเฉพาะพื้นที่ ปี ๒๕๔๘ :

กระบวนการพัฒนาระบบสาธารณสุขระดับอำเภอและยกระดับสู่สุขภาพ

ภาค	จังหวัด	โครงการ
เหนือ	กำแพงเพชร	สมัชชาสุขภาพจังหวัดกำแพงเพชรว่าด้วย "กลุ่มเกษตรกรธรรมเทศ"
	เชียงใหม่	การสร้างชุมชนเกษตรกรสุขภาพเชียงใหม่ ปี ๒๕๔๘
	น่าน	การพัฒนากระบวนการสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม โดยผ่านเวทีสมัชชาสุขภาพ จังหวัดน่าน
	พิจิตร	สมัชชาสุขภาพจังหวัดพิจิตรว่าด้วยเรื่อง "เกษตรที่เอื้อต่อสุขภาพ"
	พิษณุโลก	สมัชชาสุขภาพจังหวัดพิษณุโลกว่าด้วย "เกษตรปลอดสาร อาหารปลอดภัย จังหวัดพิษณุโลก ปี ๒๕๔๘"
	แพร่	สมัชชาสุขภาพจังหวัดแพร่ว่าด้วย "นโยบายสาธารณะด้านอาหารปลอดภัย"
	แม่ฮ่องสอน	กระบวนการสมัชชาสุขภาพจังหวัดแม่ฮ่องสอน ประจำปี ๒๕๔๘
	ลำปาง	สมัชชาสุขภาพจังหวัดลำปางว่าด้วย "เกษตรที่เอื้อต่อสุขภาพ"
	ลำพูน	สมัชชาสุขภาพจังหวัดลำพูนปี ๒๕๔๘ ประเด็น "เกษตรปลอดสาร อาหารปลอดภัย"
	อุทัยธานี	สมัชชาสุขภาพจังหวัดอุทัยธานีว่าด้วย "เกษตรปลอดสาร อาหารปลอดภัย สุขภาวะของชาวอุทัยธานี"
เชียงราย	สมัชชาสุขภาพจังหวัดเชียงราย "เกษตรปลอดสาร อาหารปลอดภัย ชีวิตปลอดภัย ปี ๒๕๔๘"	
เชียงราย	สมัชชาสุขภาพเกษตรกรรมปลอดสารเคมี อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย	
กลาง ต./ค.อ.	สมุทรสงคราม	สมัชชาอาหารปลอดภัยสมุทรสงคราม
	ฉะเชิงเทรา	สมัชชาสุขภาพเฉพาะประเด็น "เกษตรเพื่อสุขภาพ อาหารปลอดภัยตำบลคงน้อย"
	ชัยนาท	สมัชชาสุขภาพเครือข่ายเกษตรมาตรฐาน สืบสานคุณภาพชีวิต จังหวัดชัยนาท
	ตราด	สมัชชาสุขภาพจังหวัดตราดว่าด้วย "สิ่งดี ๆ ที่สร้างสุข ปี ๒๕๔๘"
อีสาน	7 จังหวัด	สมัชชาสุขภาพโรงเรียนชาวนาเกษตรอินทรีย์ เครือข่ายประชาคมเกษตรพัฒนา ๗ จังหวัด เพื่อสุขภาพผู้ผลิต-สุขภาพผู้บริโภค
	อำนาจเจริญ	สมัชชาสุขภาพ "นโยบายสาธารณะเพื่อแก้ปัญหาความยากจน ประเด็นสวนหลังบ้าน อาหารปลอดภัย เอ็ดออยู่ เอ็ดกิน บนถิ่นอีสาน สุกหลานคัมไฮ้ม"
	นครพนม	สมัชชาสุขภาพ "กองทุนแม่ของแผ่นดิน ๖๗๒ กับบทบาทการเสริมสร้างสุขภาวะคนในหมู่บ้าน และชุมชน"
	มหาสารคาม	สมัชชาสุขภาพ "เกษตรปลอดสาร อาหารปลอดภัย จังหวัดมหาสารคาม"
	อุบลราชธานี	สมัชชาสุขภาพว่าด้วย "สุขภาวะของคนอุบล พ.ศ. ๒๕๔๘"
	มุกดาหาร	สมัชชาสุขภาพว่าด้วย "อาหารปลอดภัย ชีวิตปลอดภัย เครือข่ายสุขภาพภาคประชาชนคน มุกดาหาร"
ใต้	พัทลุง	สมัชชาสุขภาพว่าด้วย "สุขภาวะคนพัทลุง" ปี ๒๕๔๘
	สงขลา	สมัชชาสุขภาพชุมชนปลูกผักบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา
	สงขลา	บูรณาการสมัชชาสุขภาพจังหวัดสงขลาประจำปี ๒๕๔๘ ประเด็น "เกษตรที่เอื้อต่อสุขภาพ"
	นครศรีธรรม	รวมพลังสมัชชาอาหารปลอดภัยในเมืองนคร
	ชุมพร	สมัชชาเครือข่ายสร้างสุขภาวะ จังหวัดชุมพร

สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ
National Health System Reform Office

ชั้น ๒ อาคารด้านทิศเหนือของสวนสุขภาพ (ก.สาธารณสุข ๖)
ในบริเวณกระทรวงสาธารณสุข ถ.วิวานนท์ อ.เมือง จ.นนทบุรี ๑๑๐๐๐
โทรศัพท์ : (๐๒) ๕๑๐-๒๓๐๕ โทรสาร : (๐๒) ๕๑๐-๒๓๐๕
E-mail Address : hso@hso.or.th Homepage : http://www.hso.or.th

องค์กรร่วมจัด
กระทรวงการพัฒนาลิขสิทธิ์และความมั่นคงของมนุษย์
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
กระทรวงมหาดไทย
กระทรวงศึกษาธิการ
สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ผู้
ดำรง
สถาบัน
สถาบัน
สถาบัน
เค

ห้องสมุด ๓๐๐ ปี เศษ พึ่งพวงแก้ว
00004395

สถาบันแห่งชาติเพื่อ
ค. นกสีกรรรม
ทันตแพทยสภา
โครงการสร้างพันธมิตรทางสุขภาพ
เสถียรธรรมสถาน
สมาคมองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งประเทศไทย
สำนักพิมพ์ สวนเงินมีมา
ประชาคม เครือข่าย ชาติสุขภาพทั่วประเทศ